

Univerzita Karlova
Právnická fakulta
Katedra obchodního práva

Téma diplomové práce:

Statutární orgány podnikatele

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Stanislav Plíva, CSc.

Diplomant: Markéta Jiráková

Adresa: Ve Lhotce 42/9, Praha 4, PSČ 142 00

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Markéta Jiráková
Markéta Jiráková

Obsah:

Úvod.....str.4

A. OBECNÁ ČÁST

1. Statutární orgán.....str.5

1.1 Pojetí statutárního orgánu.....str.5

1.2 Kolektivní a jednočlenný statutární orgán.....str.6

1.3 Více statutárních orgánů jedné společnosti.....str.7

2. Jednání statutárního orgánu jménem společnosti.....str.8

2.1 Rozsah jednatelského oprávnění a způsob jednání.....str.8

2.2 Odlišení od jednání zástupce.....str.9

2.3 Omezení jednatelského oprávnění.....str.12

3. Vztah mezi společností a statutárním orgánem.....str.14

3.1 Smlouva o výkonu funkce.....str.14

3.2 Úplatnost výkonu funkcestr.15

3.3 Souběh pracovněprávního vztahu s výkonem funkce.....str.17

4. Výkon funkce.....str.19

4.1 Vznik funkce a funkční období.....str.19

4.2 Zánik funkce.....str.22

4.3 Vnitřní působnost statutárního orgánu.....str.25

B. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

5. Statutární orgán akciové společnosti.....str.27

5.1 Představenstvo a jeho ustavení.....str.27

5.2 Podmínky pro výkon funkce člena představenstva.....str.29

5.3 Způsob jednání představenstva a omezení jednatelského oprávnění.....str.31

5.4 Výkon působnosti představenstva.....str.33

6. Statutární orgán společnosti s ručením omezeným.....str.37

6.1 Jednatelé a jejich ustavení.....str.37

6.2 Podmínky pro výkon funkce jednatele.....str.38

6.3 Způsob jednání jednatelů a omezení jednatelského oprávnění.....	str.39
6.4 Výkon působnosti jednatele.....	str.42
7. Statutární orgán veřejné obchodní společnosti.....	str.43
7.1 Podmínky pro výkon funkce společníka, který tvoří statutární orgán.....	str.43
7.2 Způsob jednání společníků a omezení jednatelského oprávnění.....	str.45
8. Statutární orgán komanditní společnosti.....	str.48
8.1 Podmínky pro výkon funkce komplementáře.....	str.48
8.2 Způsob jednání jménem společnosti a omezení jednatelského oprávnění.....	str.49
9. Statutární orgán družstva.....	str.51
9.1 Statutární orgán a jeho ustavení.....	str.51
9.2 Podmínky pro výkon funkce člena představenstva družstva.....	str.53
9.3 Způsob jednání jménem družstva a omezení jednatelského oprávnění.....	str.54
Závěr.....	str.55

Úvod

Ve své diplomové práci se zabývám problematikou statutárních orgánů podnikatele. Pod pojmem „podnikatel“ jsem zahrнула obchodní společnosti, i když ne všechny obchodní společnosti musí být založeny za účelem podnikání. Náš právní řád dovoluje, aby společnost s ručením omezeným a akciová společnost byly založeny i k jinému účelu než je podnikání (např. k účelům kulturním, zdravotním, charitativním, výchovným apod.). Tato výjimka neplatí u veřejné obchodní společnosti a u komanditní společnosti, které mohou být založeny jen za účelem podnikání, jinak nemohou vůbec vzniknout. Kromě obchodních společností zahrnuje má práce i problematiku statutárního orgánu družstva, která podle našeho právního řádu stojí mimo obchodní společnosti. Některé právní řády však považují družstva za obchodní společnosti. Účelem družstva může být kromě podnikání také jiná činnost, konkrétně zajišťování hospodářských, sociálních, kulturních a jiných potřeb vlastních členů. Jelikož nejčastější formou obchodní společnosti je akciová společnost a společnost s ručením omezeným, koncentruji svou práci na tyto dvě kapitálové společnosti o něco více než na ostatní výše uvedené podnikatele.

A. OBECNÁ ČÁST

1. Statutární orgán

1.1 Pojetí statutárního orgánu

Základem právní úpravy statutárního orgánu jsou ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., (§ 20 odst. 1) občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „občanský zákoník“), který pojednává o statutárním orgánu jako o tom, kdo je oprávněn činit právní úkony právnické osoby neomezeně ve všech věcech na základě smlouvy o zřízení právnické osoby, zakládací listiny nebo zákona. Rozsah jednatelského oprávnění statutárního orgánu je tedy určen přímo zákonem, statutární orgán jedná ve všech věcech právnické osoby, tedy v plném rozsahu její právní subjektivity, má generální jednatelské oprávnění. Smlouva, zakládací listina nebo zákon stanoví, kdo jím je. Ustanovení občanského zákoníku také rozlišují pojmy statutární orgán a zástupce.

Tato základní úprava je doplněna zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem, v platném znění (dále jen „obchodní zákoník“). Statutárním orgánem právnické osoby je zde takový orgán nebo jeho člen, jehož prostřednictvím podnikatel projevuje svou vůli, k čemuž ho opravňuje obchodní zákoník a příslušný zakladatelský dokument společnosti, tj. společenská smlouva, v případě více než jednoho zakladatele, nebo zakladatelská listina, v případě jediného zakladatele. Pro jednotlivé obchodní společnosti a pro družstva má obchodní zákoník ustanovení, která určují obecně jejich statutární orgány. Určení statutárního orgánu je také individuální, a to v příslušných zakladatelských dokumentech právnické osoby.

Podle občanského a obchodního zákoníku je tedy statutárním orgánem ten orgán, který má generální jednatelské oprávnění, a jako statutární je označen zákonem nebo na jeho základě zakladatelským aktem. Jedná-li právnická osoba, je celý mechanismus právního jednání složitější než u fyzické osoby a právnická veřejnost jej ne vždy jasně chápe, protože právnická osoba není přirozený, ale uměle vytvořený subjekt práva.

Každý právní řád může zvolit jednu ze dvou koncepcí právního jednání právnických osob, popř. může kombinovat obě koncepce. Podle koncepce, která se například u nás uplatňovala v předválečném období, je možné nepřiznat právnickým osobám způsobilost k právním úkonům. Právnické osoby v tom případě mohou projevovat vůli nikoli přímo, osobně, ale jenom prostřednictvím zástupce. Jiná je koncepce přiznávající i právnickým osobám způsobilost k právním úkonům. Jejím logickým důsledkem je, že právnická osoba

může sama jednat a jednatelské oprávnění je přiznáno orgánu právnické osoby. Naše právní úprava je založena na koncepci druhé, právnické osoby tedy způsobilost k právním úkonům mají a mohou činit právní úkony přímo, bez zprostředkování zástupcem¹.

U statutárního orgánu se uplatňuje fikce projevu vůle právnické osoby. Ačkoli se právnická osoba při činění právního úkonu může dát zastoupit jinou osobou, kterou nazýváme „zástupce“, není důvod přiřazovat pojmu zástupce přívlastek „statutární“, protože tento přívlastek je vyhrazen pro pojem statutární orgán, jehož jednání je přímým jednáním právnické osoby.

V praxi můžeme vidět některé smlouvy, ve kterých se uvádí, že „za společnost jedná její jednatel“ nebo „společnost je zastoupena svým jednatelem“. Z výše uvedených důvodů nemůže být tato formulace považována za správnou a je vhodné formulovat text například takto: „společnost ABC, s.r.o., jednající svým jednatelem“ a podobně. Obsah právního úkonu i určení subjektů ve smlouvě však bude v tomto případě uvedenou formulací nedotčeno a půjde o platný právní úkon, i když nikoli právně precizní.

1.2 Kolektivní a jednočlenný statutární orgán

Ustanovení obchodního zákoníku upravují, jaký je statutární orgán obchodních společností a družstev. Tato ustanovení jsou kogentní, odchýlit se od nich lze pouze, pokud to konkrétní ustanovení výslovně umožňuje. Statutární orgán je představován buď jednou osobou (jednatel společnosti s ručením omezeným, společník veřejné obchodní společnosti, stanoví-li to společenská smlouva, komplementář, předseda malého družstva nebo jedna osoba, která podle § 194 odst. 3 obchodního zákoníku představuje představenstvo akciové společnosti, má-li společnost jednoho akcionáře), nebo více osobami (představenstvo akciové společnosti nebo družstva). Jedná-li se o kolektivní statutární orgán, používá obchodní zákoník pro osoby, které jej tvoří, pojem člen statutárního orgánu. Právnická osoba s kolektivním statutárním orgánem si může stanovit, zda budou členové jejího statutárního orgánu jednat samostatně nebo společně, popřípadě společně alespoň několik z nich. Takové určení způsobu jednání přitom může být obsaženo buď v zakladatelském dokumentu, nebo ve stanovách společnosti. Pokud však zakladatelský dokument nebo stanovy nestanoví něco jiného, platí, že jménem společnosti může jednat každý člen kolektivního statutárního orgánu samostatně, resp. každý statutární orgán.

Statutární orgán právnické osoby nebo jeho člen musí být zapsán do obchodního rejstříku, jeho zápis však nemá konstitutivní význam, to znamená, že je oprávněn za právnickou

¹ Pelikánová, I.: Právo podnikání 2/1993, Subjekt v obchodním právu, str. 8

osobu jednat bez ohledu na to, zda je již zapsán v obchodním rejstříku a to od okamžiku účinnosti svého ustavení. V praxi je v případě, že statutární orgán nebo jeho člen není ještě zapsán do obchodního rejstříku, užitečné vyžadovat důkaz jeho jednatelského oprávnění (např. usnesení orgánu oprávněného ke zvolení statutárního orgánu).

1.3 Více statutárních orgánů jedné společnosti

Společnost má většinou jeden statutární orgán, ale je otázkou, zda je možné, že statutárních orgánů je více, jako v případě, má-li společnost s ručením omezeným více jednatelů, kdy mohou jednatele buď tvořit kolektivní orgán, nebo může být každý z nich statutárním orgánem. Stejná otázka je i v případě, že je více společníků veřejné obchodní společnosti nebo komplementářů komanditní společnosti, tj. zda se jedná o více statutárních orgánů nebo o kolektivní statutární orgán.

V současné době na tuto otázku nejsou jednotné názory a pro oba názory lze najít v literatuře oporu, např. důvodová zpráva k zákonu č. 370/2000 Sb., kterým se změnil obchodní zákoník, hovoří o společnících veřejné obchodní společnosti jako o členech statutárního orgánu, v komentáři k obchodnímu zákoníku J. Dědiče a kolektivu vydanému v roce 2002 na str. 94 se autoři kloní spíše k tomu, že každý z jednatelů společnosti s ručením omezeným, ze společníků veřejné obchodní společnosti nebo komplementářů komanditní společnosti je statutárním orgánem a uvádí příklad, kdy pozitivní právo s takovou možností výslovně počítá (§ 2 odst. 9 zákona č. 549/1992 Sb. uvádí, že v případě že, řízení ve věcech obchodního rejstříku bylo zahájeno bez návrhu proto, že statutární orgán poplatníka bez zbytečného odkladu nepodal návrh na zahájení řízení, ručí za zaplacení poplatku tento statutární orgán. Je-li statutárních orgánů více nebo tvoří-li statutární orgán více osob, ručí za zaplacení poplatku společně a nerozdílně). Názor, že jde o více samostatných statutárních orgánů, zastává i M. Bartošíková v článku Ke svolání valné hromady ve společnosti s ručením omezeným, Právní praxe v podnikání, č.7-8/1995. Naopak v učebnici Obchodního práva, autorek I. Pelikánové a S. Černé, II. díl, ASPI, 2006, str. 422, je vysloven názor, že text obchodního zákoníku spíše napovídá možnosti, že jednatele tvoří kolektivní orgán, a je to podpořeno odvoláním na § 134, který požaduje pro rozhodnutí jednatelů o obchodním vedení souhlas většiny jednatelů a hlasování je způsob rozhodování charakteristický pro kolektivní orgány. Názor, že jde o jeden kolektivní orgán sdílí i K. Eliáš ve Společnosti s ručením omezeným, Praha 1997, str. 161. Svůj závěr opírá o první větu ustanovení § 133 odst. 1, o § 134 a také o obecný právně teoretický princip, že právnická osoba může mít jen jeden statutární orgán. Řešení přinese zřejmě až jasná úprava ustanovení obchodního zákoníku.

2. Jednání statutárního orgánu jménem společnosti

2.1 Rozsah jednatelského oprávnění a způsob jednání

Rozsah jednatelského oprávnění statutárního orgánu je neomezený, přičemž oprávnění statutárního orgánu jednat jménem společnosti vzniká dnem, kdy byl statutární orgán zákonem požadovaným způsobem ustaven, nikoli zapsán do obchodního rejstříku. Způsob jakým statutární orgán nebo jeho členové jednají, je též předmětem zápisu do obchodního rejstříku a jako takový je účinný i vůči třetím osobám.

Tento zápis je deklaratorní, to znamená, že změna ve způsobu jednání platí od okamžiku změny stanov nebo zakladatelského dokumentu. Situace se zdá jednoduchá u jednočlenných statutárních orgánů, ale aby jednání takového orgánu bylo závazné, musí být vždy patrné, že statutární orgán jedná jménem společnosti. Existuje rozhodnutí evropského soudního dvora (C 3274 z 12.11. 1974), že i u společností s jednočlenným statutárním orgánem musí být způsob jednání do rejstříku zapsán.

Způsob jednání kolektivního statutárního orgánu může být vymezen tak, že člen orgánu jedná samostatně nebo že jednají všichni společně, popřípadě společně alespoň několik z nich nebo i tak, že je určen způsob výběru člena statutárního orgánu, tzn. že jedná ten, kdo je pověřen statutárním orgánem jednat jménem společnosti. To znamená, že tento pověřený člen má pověření statutárního orgánu, nejspíše formou jeho usnesení, kterým se kromě výpisu z obchodního rejstříku prokazuje, nikoli plnou moc, jelikož nejedná jako zástupce společnosti. Toto pověření je platné i v případě, že se změnilo složení statutárního orgánu, který jej udělil, a platí až do doby jeho odvolání. Problém může nastat, když například jedná za společnost pověřený člen představenstva, jehož pověření bylo odvoláno a třetí strana o tom neví. V tomto případě je třetí strana chráněna principem dobré víry a jednání tohoto člena představenstva je pro společnost závazné. Jiný by byl případ, kdy by za společnost jednal jeden člen představenstva, ačkoli ve způsobu jednání jménem společnosti je uvedeno, že jich má jednat více. Podle judikátů Nejvyššího soudu ČR² je smlouva podepsaná tímto členem představenstva absolutně neplatná, protože požadavek společného jednání je způsob, jakým se vytváří vůle společnosti navenek a v případě jeho porušení nedošlo vůbec k projevu vůle společnosti, tato vůle se vůbec nevytvořila.

Jednatelské oprávnění statutárního orgánu může být omezeno i zákonem. Tato zákonná omezení jednatelského oprávnění jsou účinná vůči třetím osobám a jejich nerespektování způsobuje neplatnost právního úkonu. Těmito zákonnými omezeními jsou požadavky

² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 0do 216/2003 a 29 Cdo 695/2000

předchozího souhlasu jiného orgánu vyžadované zákonem k určitému právnímu úkonu.³ Nedostatek tohoto předchozího souhlasu způsobuje neplatnost právního úkonu, veškerá poskytnutá plnění se vrací, jinak by došlo k bezdůvodnému obohacení. Jedná se například o požadavky zákona uvedené v ustanoveních § 97 odst. 5, § 193 odst. 2, § 196a odst.1,2 obchodního zákoníku. V některých případech však postačí až následný souhlas příslušného orgánu, tzn. že smlouva může být uzavřena a potom bude předložena ke schválení příslušným orgánem, což bude podmínkou účinnosti smlouvy a nezpůsobí to její neplatnost (např. požadavek schválení smlouvy o výkonu funkce podle § 66 odst. 2 obchodního zákoníku je podmínkou její účinnosti).

Orgánem právnické osoby, který je oprávněn jednat jejím jménem, je při zrušení právnické osoby s likvidací její likvidátor. Rozsah jeho oprávnění jednat jménem právnické osoby je však užší než u statutárního orgánu a je limitován k provádění jen těch úkonů, které směřují k likvidaci společnosti, tedy k vypořádání majetkových poměrů ve smyslu ustanovení § 72 obchodního zákoníku. Zápis likvidace obchodní společnosti, popř. družstva do obchodního rejstříku má z hlediska jednání statutárního orgánu závažné právní důsledky. Především zaniká působnost dosavadního statutárního orgánu jednat jménem obchodní společnosti nebo družstva. Tato působnost přechází ze zákona na likvidátora zapsaného v obchodním rejstříku. Při jmenování více likvidátorů může být stanoveno, na kterého z nich a v jakém rozsahu působnost statutárního orgánu přechází. Pokud to však stanoveno není, má působnost statutárního orgánu každý likvidátor, což není stav pro potřeby praxe příliš vhodný.⁴

2.2 Odlišení od jednání zástupce

Podnikatel nemusí jednat sám, ale může za něho činit právní úkony jeho jménem zástupce. To plyne jak z § 22 a následujících občanského zákoníku, tak z § 13 odst. 1 obchodního zákoníku. Podle toho, zda oprávnění jednat jménem podnikatele plyne ze zákona nebo z rozhodnutí státního orgánu, anebo se odvozuje ze smlouvy, rozlišuje občanský zákoník v § 23 zákonné zastoupení a zastoupení na základě dohody o plné moci. Ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému podnikateli, pokud zástupce jedná jeho jménem a nikoli jménem svým. Podle § 32 odst. 1 občanského zákoníku se uplatňuje nevyvratitelná právní domněnka, že v případě, kdy nevyplývá z právního úkonu, že někdo jedná jako zástupce, platí, že jedná jménem vlastním. Zástupce tedy musí jednat uvádět své jméno, avšak současně musí uvést, za koho jedná. Pokud by tak neučinil, platí, že jedná za sebe.

³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn.29 Odo 1137/2003

⁴ Plíva, S.: Právo a podnikání 8/1993, Právní jednání podnikatele str. 7

Pokud se týká smluvního zastoupení, jde o něj v případě, že určitá osoba je oprávněna zastupovat podnikatele na základě dohody o plné moci mezi podnikatelem a zmocněncem, která bude nejčastěji součástí určitého smluvního typu, a to např. pracovní smlouvy, smlouvy příkazní, smlouvy mandátní anebo bude uzavřena jako smlouva samostatná vedle například uvedených smluv.⁵

Ve vztahu ke třetím osobám je zapotřebí, aby podnikatel jako zmocnitel udělil za účelem zastoupení plnou moc zmocněnci, v níž musí být uveden rozsah zmocněncova oprávnění. Plná moc může být jednak speciální jen k určitému jednání, jednak generální plná moc ke všem právním úkonům. Zmocněncem může být jak fyzická osoba, tak i osoba právnická. V případě, že je plná moc udělena právnické osobě, je ze zákona oprávněn za zmocněnce jednat jeho statutární orgán a ten je oprávněn udělit plnou moc další osobě.

Obchodní zákoník vymezuje okruh osob, které mohou jednat za podnikatele, aniž by k tomu od něho potřebovaly plnou moc. Podle § 22 odst. 1 občanského zákoníku jde o případ, kdy práva a povinnosti ze zastoupení vznikají přímo podnikateli, a jelikož oprávnění těchto osob vzniká nikoli na základě dohody o plné moci, ale na základě zákona, má takto založené zmocnění povahu zákonného zastoupení.

Obchodní zákoník v obecných ustanoveních přiznává oprávnění jednat za podnikatele bez plné moci dvěma skupinám osob, a to:

- a) vedoucímu organizační složky podniku, který je zapsán do obchodního rejstříku, a to k právním úkonům týkajícím se této složky (§ 13 odst. 3). Podmínkou vzniku oprávnění jednat za podnikatele je zde zápis v obchodním rejstříku
- b) tomu, kdo byl pověřen při provozování podniku určitou činností, a to k úkonům, k nimž při této činnosti obvykle dochází (§ 15 odst.1).

Zákonnými zástupci dle písm. b) budou zpravidla zaměstnanci podnikatele, není však vyloučeno, aby k pověření touto činností došlo i na základě obchodně právního vztahu⁶. Přitom je bez právního významu, v rámci jakého právního vztahu k pověření dochází (zda jde o vztah pracovněprávní, obchodní či podléhající režimu občanského práva). Rozsah zmocnění zákon vymezuje na základě kritéria obvyklosti. Zmocněnec může činit jen úkony, ke kterým obvykle dochází při výkonu činnosti, jíž byl pověřen. Není podstatné, co je běžné ve struktuře konkrétního podnikatele, jaké vnitřní předpisy podnikatel vydal, ani jak jednatelské oprávnění té které osoby omezil. Rozhoduje pouze to, zda je obecně v podnikatelské praxi obvyklé, aby předmětný právní úkon činila právě osoba pověřená danou činností. To je věcí posouzení každého konkrétního případu⁷.

⁵ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str.9

⁶ Plíva, S.: Právo a podnikání 9/1993, Právní jednání podnikatele str. 5

⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 2074/2000 a sp.zn. 32 Cdo 1878/2007

Nejširší zákonné zmocnění, srovnatelné s širší jednatelského oprávnění statutárního orgánu právnické osoby či jeho členů, Nejvyšší soud ČR konstatuje u generálních, popřípadě též u úsekových ředitelů podnikatele (ekonomických, obchodních, finančních). U osob pověřených řízením podniku či jeho obchodních nebo ekonomických záležitostí judikatura považuje za obvyklé, že jménem podnikatele činí prakticky všechny úkony nezbytné k zajištění běžného chodu tohoto podniku. Například v rozhodnutí ze dne 14.3.2002 Nejvyšší soud ČR dovedil, že ekonomický náměstek akciové společnosti byl ve smyslu § 15 obchodního zákoníku zmocněn k akceptaci směnky (směnečný peněz v daném případě činil 1 mil. Kč). Uzavřel, že s činností ekonomického náměstka je obvykle spojováno provádění takových úkonů.⁸ Naopak v rozhodnutí ze dne 25.6.2007 Nejvyšší soud ČR potvrdil, že není obvyklé, aby jménem podnikatele uzavíral obchodní smlouvy řidič, třebaže bylo známo, že dotčený řidič tak v minulosti opakovaně činil⁹.

Významnější nejasnosti v právní vědě i judikatuře vyvolává problém, nakolik lze § 15 obchodního zákoníku vztáhnout na jednání statutárních orgánů obchodních společností a jejich členů. Nejvyšší soud ČR se ustálil na závěru, že samotné zvolení či jmenování do funkce statutárního orgánu či jeho člena nezakládá pověření ve smyslu § 15 obchodního zákoníku. Judikatura tedy důsledně odlišila osobní jednání právnické osoby skrze její statutární orgán od zákonného zastoupení osobami pověřenými k výkonu určité činnosti při provozování podniku podle § 15 obchodního zákoníku.

Vzniká otázka, jak nahlížet na stav, kdy statutární orgány, respektive jejich členové, současně působí ve společnosti ve funkcích, na něž § 15 obchodního zákoníku pravidelně dopadá, např. ředitele společnosti či jiných zaměstnanců.

Typický příklad je takový, že zákon, společenská smlouva či stanovy upraví povinnost společného jednání více statutárních orgánů či jejich členů. V souladu s konstantní judikaturou Nejvyššího soudu ČR, není-li tento způsob jednání dodržen, tj. jedná-li pouze jeden takový orgán či jeho člen, právní úkon není platný, jednání tudíž společnost nezavazuje. Statutární orgán či jeho člen ale nezřídka zastává též funkci ředitele společnosti, která by jej za normálních okolností (tj. kdyby nedocházelo k souběhu s funkcí statutárního orgánu či jeho člena) opravňovala k samostatnému jednání jménem podnikatele ve věcech, jež obvykle činí ředitel. Co když nyní takový ředitel-člen orgánu samostatně jedná jménem podnikatele? Nedochází tím k obcházení stanoveného způsobu jednání statutárního orgánu? Zavazuje jednání podnikatele?

⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 29 Cdo 2074/2000

⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 1878/2007

Lze konstatovat, že judikatura Nejvyššího soudu ČR k uvedeným otázkám není zcela jednotná a vnitřně sourodá. Jednotlivá rozhodnutí nejsou co do důsledku plně slučitelná a kolegium, respektive velký senát tyto otázky neřešil. Situaci komplikují průniky do civilní, ale i trestní judikatury.

Judikatura civilního senátu se ustálila na stanovisku, podle něhož není vyloučeno, aby statutární orgán či jeho člen pro společnost vykonával činnost na základě pracovněprávních vztahů. Vždy se však musí jednat o činnost odlišnou od výkonu funkce statutárního orgánu či jeho člena (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. ledna 2003, sp.zn. 21 Cdo 963/2000). Tento názor se zdá logický a přijatelný též z hlediska předpisů obchodního práva. Společnost (a nepřímo její společníky a věřitele) chrání před tím, aby se statutární orgán či jeho člen zprostil přísné objektivní odpovědnosti za úkony činěné v rámci této funkce tím, že právní úkon, jež by měl učinit jako statutární orgán či jeho člen, učiní jménem společnosti coby její zaměstnanec, a tudíž v příznivějším režimu odpovědnosti. Ten plyne z předpisů pracovního práva a je založen jednak na odpovědnosti za zavinění, jednak na limitaci výše náhrady škody, kterou může zaměstnavatel požadovat po zaměstnanci, jenž porušil své povinnosti.

Opačný závěr ale vyplývá z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 32 Odo 1455/2005, který v případě souběhu člena statutárního orgánu a generálního ředitele společnosti upřednostňuje jednání generálního ředitele jménem společnosti, a tím zakládá i jeho odpovědnost jako zaměstnance společnosti¹⁰.

Z výše uvedeného lze vyvodit, že za současného právního stavu je lépe v praxi zamezit souběhům funkce statutárního orgánu či jeho člena s pracovněprávním vztahem nebo alespoň přesně vymezit činnost vykonávanou v pracovněprávním vztahu (samozřejmě musí být odlišná od povinností vyplývajících z funkce statutárního orgánu nebo jeho člena) tak, aby při jednání osoby, u které je souběh těchto funkcí, bylo zřejmé, jakou funkci při svém jednání vykonává.

2.3 Omezení jednatelského oprávnění

Obchodní zákoník umožňuje v některých případech (u veřejné obchodní společnosti, společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti) omezit jednatelské oprávnění zakladatelským dokumentem či stanovami, avšak takové omezení má pouze vnitřní účinek a není účinné navenek vůči třetím osobám, a to ani v případě, že by třetí osoba o tomto omezení věděla. Obchodní zákoník dokonce vylučuje závaznost takového omezení

¹⁰ Čech,P.: Právní rádce 10/2007, Zastoupení podnikatele osobami pověřenými při provozování podniku, str.46

jednatelského oprávnění vůči třetím osobám i v případě, že bylo zveřejněno, tedy publikováno v Obchodním věstníku a zapsáno v obchodním rejstříku. Právní úkony, jimiž statutární orgán nebo jeho člen takové omezení poruší, jsou tedy platné. Vůči společnosti by však v takovém případě statutární orgán či jeho člen odpovídal za škodu tím způsobenou. Omezení jednatelského oprávnění vnitřními akty společnosti není možno uplatňovat vůči třetím osobám, i když byla zveřejněna.

Lze ale jistě souhlasit s názorem uvedeném v komentáři k obchodnímu zákoníku, že i právní úkony učiněné v rozporu s vnitřními pravidly právnické osoby jejím statutárním orgánem by mohly být neplatné pro rozpor s dobrými mravy nebo poctivým obchodním stykem, zejména v případech, kdy druhá strana o takovém omezení věděla a jednání osoby, která by jménem právnické osoby jednala, by naplňovalo znaky skutkové podstaty trestného činu¹¹.

V českém právu se neuplatňuje teorie „ultra vires“, která omezuje právní subjektivitu právnických osob jen na záležitosti související s předmětem podnikání a která platí v některých státech Evropské unie. Způsobnost právnické osoby k právům a povinnostem může být podle § 19a odst. 1 občanského zákoníku omezena pouze zákonem. Například pro společnost s ručením omezeným a pro akciovou společnost stanoví obchodní zákoník v § 161e odst.1 zákaz finanční asistence, a pokud by došlo k překročení tohoto zákonného omezení, zde uvedené smlouvy by vůbec nevznikly.

Lze se také setkat s některými názory, že obchodní zákoník tím, že umožňuje u všech typů obchodních společností vyloučit některé členy statutárního orgánu z jednání jménem společnosti, je omezením jednatelského oprávnění. Například u akciové společnosti (§ 191 odst. 1 obchodního zákoníku, věta třetí a čtvrtá) zákon stanoví: „Nevyplývá-li ze stanov něco jiného, za představenstvo jedná navenek jménem společnosti každý člen představenstva. Členové představenstva, kteří zavazují společnost a způsob, kterým tak činí, se zapisují do obchodního rejstříku.“ Touto formulací dává zákonodárce podle výše uvedeného autora možnost, aby společnost určila, že někteří členové představenstva nejsou oprávněni jménem společnosti jednat¹². V tomto případě bych se přiklonila k názorům uvedeným v komentáři k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, z roku 2001, autorů Štenglové I., Plívy S., Tomsy M. a kolektivu, str. 763, že určení, zda k jednání jménem společnosti je oprávněn každý člen představenstva samostatně či jedná více členů společně je uvedením způsobu, jakým členové představenstva zavazují společnost, nikoli omezením jednatelského oprávnění.

¹¹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon, 2002, str. 103

¹² Rada, I.: Právo a podnikání 10/2001, Statutární orgány obchodních společností, str. 2,

Obchodní zákoník zakotvuje zvláštní úpravy omezení jednatelského oprávnění pro jednotlivé obchodní společnosti. Touto problematikou se budu zabývat v dalších částech diplomové práce.

3. Vztah mezi společnostmi a statutárním orgánem

3.1 Smlouva o výkonu funkce

Vztah mezi společnostmi a statutárním orgánem či jeho členem je jasně uveden v § 261 odst. 3 písm. f) obchodního zákoníku jako absolutní obchodní závazkový vztah. Tento vztah se řídí podle § 66 odst. 2 obchodního zákoníku přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud není upraven zvláštní smlouvou - smlouvou o výkonu funkce, která musí mít písemnou formu a musí být schválena valnou hromadou nebo písemně všemi společníky ručícími za závazky společnosti neomezeně.

Uzavření smlouvy o výkonu funkce je možností, nikoli povinností a nejde o podmínku pro výkon funkce. Funkce v orgánech obchodních společností může být vykonávána i bez uzavření smlouvy o výkonu funkce, je to věcí smluvní svobody společnosti a dané osoby. Smlouva musí být podepsána jak osobou, která funkci vykonává, tak i osobou jednajícím jménem společnosti. Smlouva o výkonu funkce musí být schválena valnou hromadou nebo písemně všemi společníky, kteří ručí za závazky společnosti neomezeně. Z toho lze dovozovat, že smlouva o výkonu funkce může být uzavírána i ve veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti.

Od 1. ledna 2002 byla do obchodního zákoníku zakotvena pro akciovou společnost úprava (§ 194 odst.1), ze které plyne, že stanovy společnosti mohou určit, že členy představenstva volí a odvolává dozorčí rada místo valné hromady a v tomto případě platí, že dozorčí rada pak také schvaluje smlouvy o výkonu funkce.

Může být sporné, zda souhlas valné hromady, neomezeně ručících společníků či dozorčí rady je podmínkou platnosti nebo účinnosti smlouvy. J. Dědič vyvozuje v citovaném komentáři k obchodnímu zákoníku, že na základě dikce zákona „smlouva musí být schválena“ je souhlas valné hromady podmínkou účinnosti smlouvy, jinak by valná hromada schvalovala návrh smlouvy nebo záměr smlouvu uzavřít¹³. S tímto názorem polemizuje I. Pelikánová v komentáři pro ASPI k § 66 odst. 2 obchodního zákoníku, kde uvádí, že tento doslovný výklad je asi zbytečně rigorózní a že není důvod odmítnout možnost schválení návrhu smlouvy před jejím uzavřením s tím, že je nepravděpodobné, že by toto omezení bylo záměrem zákonodárce.

¹³ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 458

Z dikce zákona, že valná hromada schvaluje „smlouvu“ dále plyne, že valné hromadě musí být předložena smlouva se všemi náležitostmi, vyplněná, datovaná, podepsaná a nikoli vzor smlouvy bez uvedení konkrétních osob a dalších náležitostí smlouvy.

Podle kogentního ustanovení zákona souhlas společníků veřejné obchodní společnosti nebo komplementářů komanditní společnosti ke smlouvě o výkonu funkce musí být udělen v písemné formě. Se smlouvou o výkonu funkce musí souhlasit všichni neomezeně ručící společníci, nepostačí souhlas většiny společníků.

Smlouvou o výkonu funkce lze odchylně od obchodního zákoníku upravit pouze vzájemná práva a povinnosti, nikoliv vznik a zánik tohoto právního vztahu. Smlouva o výkonu funkce nemůže odchylně vymezit odpovědnost statutárního orgánu nebo jeho členů od kogentních ustanovení obchodního zákoníku.

Pokud se týká mandátní smlouvy, nelze zejména použít ustanovení týkající se vzniku a zániku právního vztahu mezi společností a statutárním orgánem nebo jeho členem, další odchylkou je povinnost osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členem, vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře a nikoli s potřebnou odbornou péčí, jak je stanoveno u mandátní smlouvy.

3.2 Úplatnost výkonu funkce

Z přiměřeného použití ustanovení o mandátní smlouvě lze dovodit, že vztah mezi osobou, která je statutárním orgánem společnosti nebo jeho členem a společností, pro niž je funkce vykonávána, je vztahem úplatným, tedy že osoba, jež je statutárním orgánem společnosti nebo jeho členem, má právo na úplatu za výkon funkce, a to v případě, že při zařizování záležitostí společnosti jednala s péčí řádného hospodáře. I když se výsledek nedostavil, má tato osoba právo na úhradu nutně nebo účelně vynaložených nákladů spojených s touto činností.

Právo na úplatu však může být vyloučeno zvláštní právní úpravou, např. při jmenování likvidátora, jednatele, člena představenstva soudem (§ 71 odst. 6, § 135 odst.2, § 194 odst. 2 obchodního zákoníku).

Z hlediska ustanovení § 66 odst. 3 obchodního zákoníku je významným kritériem pro rozlišení povahy plnění, které statutární orgán nebo člen orgánu v souvislosti s výkonem funkce od společnosti přijímá, to, zda se jedná o plnění nárokové či nenárokové. Za nároková lze považovat taková plnění, k nimž je společnost povinna podle zákona, vnitřního předpisu nebo uzavřené smlouvy o výkonu funkce. To ovšem za předpokladu, že vnitřní předpis, resp. smlouva o výkonu funkce byly schváleny valnou hromadou nebo v případě smlouvy o výkonu funkce dozorčí radou podle § 194 odst. 1 obchodního

zákoníku. Nenárokové plnění je to, na které neplyne právo z právního předpisu, vnitřního předpisu nebo které není přiznáno ve smlouvě o výkonu funkce. Toto plnění lze poskytnout pouze se souhlasem valné hromady, resp. dozorčí rady v případě, že členy představenstva akciové společnosti volí dozorčí rada. Je otázka, zda z dikce zákona nelze vyvodit, že v případě, že nárok, který vyplývá z vnitřního předpisu neschváleného valnou hromadou, je oprávněný. Je ale nutné nejspíš dospět k závěru, že by se jednalo o obcházení zákona, jelikož by měla platit stejná pravidla jako v případě, že nárok přiznává smlouva o výkonu funkce. Snad by bylo možné připustit, že pokud jde o vnitřní předpis, který se aplikuje u podnikatele na určité objektivní skupiny osob bez ohledu na to, zda jde o členy představenstva či nikoli, je plnění oprávněné.

U akciové společnosti je nutné řešit otázku, v jakém vztahu je úprava § 187 odst. 1 písm. g), podle které je odměňování členů představenstva v působnosti valné hromady a § 194 odst. 1 obchodního zákoníku, kdy pokud členy představenstva volí dozorčí rada, schvaluje rovněž jejich smlouvy o výkonu funkce a nenárokové plnění. Je možné interpretovat tato ustanovení na základě zásady „lex posterior derogat legi generali“. Stávající ustanovení § 194 odst. 1 bylo do obchodního zákoníku implementováno s účinností od 1. ledna 2002, zatímco ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) je v obchodním zákoníku již od roku 1998. Potom by bylo odměňování členů představenstva volených dozorčí radou celé v působnosti dozorčí rady. Další výkladovou možností je, že přestože smlouvu o výkonu funkce a nenároková plnění schvaluje dozorčí rada, valná hromada i nadále schvaluje odměňování představenstva a obě citovaná ustanovení platí vedle sebe. Z hlediska právní jistoty členů představenstva i společnosti je lépe se přiklonit k druhé konzervativnější variantě, i když logičtější se mi zdá být varianta první. Konečné řešení této otázky však přinese až judikatura nebo změna zákona.

Dle judikatury Nejvyššího soudu je smyslem § 187 odst. 1 písm. g) obchodního zákoníku, aby akcionář byl schopen zjistit, jaká odměna bude členům představenstva vyplácena. Údaje, které valná hromada schvaluje, by tedy měly obsahovat buď konkrétní částky, které budou členům představenstva vypláceny, nebo mechanismus, na základě kterého musí být akcionář schopen danou konkrétní částku vypočítat. Způsob určení této částky musí být tedy objektivní a nesmí dávat prostor pro rozhodnutí jiného orgánu (dozorčí rady) o této odměně dle jejího uvážení¹⁴.

Otázkou je, zda je možné, aby se společnost se statutárním orgánem nebo jeho členem dohodla, že výkon funkce je bezplatný. Jak bylo již uvedeno výše, je výkon funkce statutárního orgánu nebo jeho člena činností úplatnou, a to vzhledem k ustanovení § 566

¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 29 Odo 1200/2005

obchodního zákoníku. Vzhledem k tomu však, že jde o ustanovení dispozitivní, lze připustit, aby smluvní strany na základě výslovného smluvního ujednání sjednaly, že výkon funkce bude bezplatný.

3.3 Souběh pracovněprávního vztahu s výkonem funkce

Otázka souběhu funkce statutárního orgánu s pracovním poměrem byla opakovaně řešena v rámci soudních rozhodnutí. Jedním z prvních rozhodnutí, která se touto otázkou zabývala, je rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 21. dubna 1993, 6 Cdo 108/1992, v rámci kterého soud shledal, že: "Činnost statutárního orgánu (popřípadě jeho člena, jde-li o kolektivní orgán) obchodní společnosti s ručením omezeným nevykonává fyzická osoba v pracovním poměru, a to ani v případě, že není společníkem. Právní předpisy ani povaha společnosti s ručením omezeným nebrání tomu, aby jiné činnosti pro tuto obchodní společnost vykonávaly fyzické osoby na základě pracovněprávních vztahů, pokud náplní pracovního poměru (nebo jiného pracovněprávního vztahu) není výkon činnosti statutárního orgánu."

Vztah týkající se výkonu funkce mezi statutárním orgánem či jeho členem a společností je vždy obchodním závazkovým vztahem a není přípustné, aby statutární orgán či jeho člen vykonával činnost, která jinak patří pod obchodní vedení společnosti ve vztahu pracovněprávním. Ustanovení § 66 odst. 2 obchodního zákoníku však nevyklučuje, aby osoba, která je statutárním orgánem společnosti nebo jeho členem, byla současně i v jiném právním vztahu, pokud to zákon výslovně nezakazuje nebo neomezuje (např. § 76 odst. 1, § 136 odst. 1, § 196 obchodního zákoníku). V případě, že statutární orgán vykonává některou z vedoucích funkcí ve společnosti na základě pracovněprávního vztahu, měly by vnitřní předpisy společnosti přesně vymezit, jaké činnosti spadají pod obchodní vedení společnosti a jaké pod výkon pracovněprávního vztahu. Závazek z výkonu funkce statutárního orgánu je osobní povahy, v této souvislosti není tedy možné se nechat někým zastoupit.

Nelze v rámci pracovněprávního vztahu sjednat plnění povinností, jež náleží ze zákona k výkonu funkce statutárního orgánu či jeho člena. Takové ujednání by bylo neplatné pro rozpor se zákonem podle § 39 občanského zákoníku nebo pro obcházení zákona podle konkrétní situace. Jak už bylo zmíněno výše, důvodem je především mírnější odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností v pracovněprávním vztahu. Za škodu způsobenou porušením povinností při výkonu funkce odpovídá daná osoba celým svým majetkem a neomezeně a odpovědnost je založena na objektivním principu, zatímco

odpovědnost zaměstnance je omezena zákoníkem práce, její výše je limitována a je založena na principu dokazovaného zavinění.

Vzhledem k tomu, že uzavírání pracovních smluv s jednatelem či členem představenstva na vedoucí pozici ve společnosti je, dá se říci, obecnou praxí, přinesla judikatura Nejvyššího soudu, kterou bylo rozhodnuto, že pokud se pracovní poměr překrývá s výkonem funkce statutárního orgánu, je tento pracovní poměr neplatný (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR 21 Cdo 737/2004), poměrně značnou právní nejistotu mnoha obchodním společnostem a jejich statutárním orgánům či členům statutárních orgánů.

Pokud má společnost kolektivní statutární orgán, není jeho jednotlivý člen sám o sobě statutárním orgánem společnosti. Jednotlivým členům nelze tudíž přiřazovat konkrétní úkoly, činnosti a odpovědnosti statutárního orgánu související s obchodním vedením. Nicméně i zde Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi¹⁵ indikuje, že je třeba aplikovat stejnou logiku, tj. že skutečnost, že člen představenstva akciové společnosti je členem statutárního orgánu nikoli statutárním orgánem, nemá žádný vliv na argumentaci, že souběh výkonu činnosti zaměstnance v pracovněprávním vztahu ke společnosti s výkonem funkce statutárního orgánu není vyloučen, za předpokladu, že druh práce vykonávané pro společnost na základě pracovní smlouvy nekoliduje s výkonem činnosti statutárního orgánu.

K obecné právní úpravě zde ještě existuje speciální právní úprava vymezená zákonem č. 21/1992 Sb., zákonem o bankách, v platném znění (dále jen „zákon o bankách“), kde je v § 8 odst. 2 stanoveno, že statutární orgán banky musí být nejméně tříčlenný a musí být složen z vedoucích zaměstnanců banky. Vedoucím zaměstnancem banky se dle § 4 odst. 5 písm.d) zákona o bankách rozumí osoba, která na základě pracovní nebo jiné smlouvy působí v bance na výkonné řídicí funkci, s níž je spojena odpovědnost a pravomoc vymezená stanovami. Dle výkladu České národní banky jako orgánu dozoru znamenají výše uvedená ustanovení, že člen představenstva banky musí být vedle vztahu vyplývajícího z členství v představenstvu k bance jako akciové společnosti ještě v pracovněprávním (nebo jiném obdobném) vztahu. Přitom funkce, kterou na základě takového pracovněprávního vztahu vykonává, musí být výkonnou řídicí funkcí a zároveň odpovědnost a pravomoc s ní spojená musí být vymezena stanovami. I přes tuto speciální právní úpravu se domnívám, že činnost, kterou člen představenstva vykonává z titulu členství v představenstvu, by se neměla ani v tomto případě překrývat s činností, kterou vykonává na základě pracovního poměru, a jednotlivé funkce by měly být co nejlépe diverzifikovány.

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu 21 Cdo 737/2004

Závěrem lze shrnout, že současný právní stav v této oblasti není rozhodně uspokojivý i z dalších aspektů, neboť nerespektování rozdílů v jednání jménem společnosti z hlediska obchodně právního a pracovně právního vztahu a v jeho důsledcích v odpovědnosti za způsobenou škodu by mohlo vážným způsobem poškozovat jak společnosti, tak i jejich věřitele.

Pro úplnost chci uvést, že v komentáři J. Dědiče a kol. je vysloven názor, že není možný souběh pracovněprávního vztahu u statutárních orgánů veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti, neboť jde o společníky, kteří jsou ze zákona povinni účastnit se veškeré činnosti společnosti jako společníci s neomezeným ručením. Sjednání pracovněprávního vztahu by dle citovaného komentáře proto bylo možno chápat jako obcházení zákona. Přesto je třeba takový souběh připustit, pokud takovou možnost předpokládá či přímo vyžaduje zvláštní právní předpis¹⁶.

4. Výkon funkce

4.1 Vznik funkce a funkční období

Statutárním orgánem jsou v případě osobních společností jejich společníci, tj. společníci veřejné obchodní společnosti a komplementáři společnosti komanditní. Funkce statutárního orgánu je vázána na skutečnost, že statutárním orgánem může být pouze společník a nikdo jiný.

U kapitálových společností může být členem představenstva akciové společnosti nebo jednatelem společnosti s ručením omezeným i osoba třetí, která nemá postavení společníka.

U družstva platí, že orgánem družstva nebo jeho členem může být jen člen družstva. To platí u všech orgánů včetně těch, jejichž zřízení družstvu neukládá zákon, ale stanovy.

Společné jsou tyto předpoklady pro účast ve statutárních orgánech společností:

- a) věk minimálně 18 let
- b) plná způsobilost k právním úkonům
- c) bezúhonnost ve smyslu živnostenského zákona
- d) nedostatek skutečnosti, jež je překážkou provozování živnosti

Podmínky pro výkon funkce statutárních orgánů jsou uvedeny v ustanoveních § 76 odst. 2, § 93 odst. 2, § 135 odst. 2 a § 194 odst. 7 obchodního zákoníku. Další podmínkou je ustanovení § 381 obchodního zákoníku, které stanoví překážku výkonu funkce vůči tomu, kdo zastával funkci v tomto ustanovení uvedenou a v době zde uvedené. Tato překážka

¹⁶ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str.447

však odpadá za podmínek uvedených v odst. 5 § 381. Zvláštní požadavky na výkon funkce statutárního orgánu nebo jeho člena mohou stanovit i jiné právní předpisy (zákon o bankách, zákon č. 363/1999 Sb. o pojišťovnictví, v platném znění, zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním připojištění se státním příspěvkem, v platném znění a pod.)

Počátek výkonu funkce člena statutárního orgánu je v případě akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným dán účinností usnesení valné hromady (popřípadě dozorčí rady) o jeho volbě; u veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti dnem účinnosti změny společenské smlouvy. U všech typů obchodních společností je počátek výkonu funkce člena statutárního orgánu spjat se vznikem společnosti v případě prvních statutárních orgánů.

Pokud nastane překážka uvedená v § 381 v době, kdy je již dotyčná osoba členem statutárního orgánu, nezaniká její funkce ze zákona, ale příslušný orgán společnosti, který ji jmenoval, má na výběr, zda ji odvolá nebo zda ji ve funkci potvrdí, přičemž k jejímu potvrzení ve funkci je třeba souhlas dvou třetin hlasů společníků přítomných na valné hromadě nebo dvou třetin všech členů dozorčí rady nebo uzavřou-li o tom všichni společníci dohodu v písemné formě s úředně ověřenými podpisy, a to do tří měsíců od vzniku překážky. Jinak marným uplynutím této lhůty funkce zaniká. Ustanovení o odpadnutí nebo prominutí překážky výkonu funkce dle § 381 obchodního zákoníku se aplikuje i na členskou schůzi (dílčí schůzi, schůzi delegátů) družstva, jež volí členy orgánů družstva.

Není-li splněn některý ze zákonných předpokladů stanovených pro výkon funkce jednatele nebo člena představenstva nebo je-li zde překážka výkonu funkce, daná osoba se členem představenstva, resp. jednatelem podle dikce zákona nikdy nestane. Rozhodnutí valné hromady je v tomto případě nicotné.

Obchodní zákoník řeší u členů představenstva akciové společnosti a podle § 135 odst. 2 i u jednatelů společnosti s ručením omezeným situaci, kdy podle ustanovení § 194 odst. 7 člen představenstva či jednatel přestane splňovat podmínky stanovené pro výkon funkce. V takovém případě jeho funkce zaniká bez ohledu na to, zda o tom ví dotčená fyzická osoba nebo společnost, v níž funkci člena představenstva nebo jednatele vykonává. Osoby jednající v dobré víře jsou chráněny principem důvěry v zápis do obchodního rejstříku. Protože tato skutečnost může mít pro společnost závažné dopady a v zájmu potřeby právní jistoty společnosti, lze jen doporučit, aby si společnost do stanov nebo do smlouvy o výkonu funkce zakotvila například povinnost, že pokud člen představenstva přestane splňovat podmínky vyžadované právními předpisy pro výkon funkce člena představenstva, je povinen neprodleně tuto skutečnost písemně společnosti oznámit.

Pokud předpoklady pro výkon funkce člena statutárního orgánu přestane splňovat společník veřejné obchodní společnosti, resp. komplementář komanditní společnosti, je důsledkem zrušení společnosti /§ 88 odst. 1 písm. h) a § 93 odst. 4 obchodního zákoníku/. Společnost se zrušuje ze zákona ke dni, kdy jeden ze společníků, resp. komplementářů přestal výše uvedené předpoklady splňovat.

U členů představenstva akciové společnosti je také možné, aby jejich funkce vznikla tzv. kooptací ve smyslu § 194 odst. 2, poslední věta, obchodního zákoníku. Tato možnost se připouští jedině, pokud jsou členové představenstva voleni valnou hromadou, možnost kooptace musí výslovně připouštět stanovy společnosti a počet členů představenstva zvolených valnou hromadou neklesne pod polovinu. Pokud volí členy představenstva dozorčí rada, obchodní zákoník kooptaci členů představenstva nepřipouští a nemohou ji tedy připustit ani stanovy akciové společnosti. Funkce na základě kooptace vzniká dnem účinnosti rozhodnutí představenstva a končí dnem konání první valné hromady, jež se koná po provedené kooptaci. Možnost kooptace nelze použít, pokud valná hromada nezvolila všechny členy představenstva a nechala místo člena představenstva neobsazené. Kooptace je velmi praktický postup u akciových společnostech s velkým počtem akcionářů, kde je svolání valné hromady poměrně nákladnou záležitostí a svolávat valnou hromadu jen k volbě člena představenstva by nebylo ekonomické.

Další způsob vzniku funkce upravuje § 194 odst. 2 obchodního zákoníku, který stanoví, že jestliže zanikne výkon funkce člena představenstva nebo jednatele a nebude do tří měsíců zvolen nový člen představenstva nebo jednatel a představenstvo nebude schopno plnit své funkce, může soud jmenovat chybějící členy představenstva nebo jednatele na návrh osoby, která na tom osvědčí právní zájem, a to na dobu, než budou zvoleni příslušným orgánem společnosti noví členové představenstva, resp. jednatel. Osobou, která osvědčí právní zájem, bude zejména akcionář, společník, věřitel či dlužník, likvidátor a podobně. Soud může vybrat kohokoli, pokud lze na této osobě spravedlivě požadovat, aby předmětnou funkci vykonávala.

Pokud se týká funkčního období, tato úprava se z povahy věci netýká společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti. První jednatelé společnosti s ručením omezeným musí být uvedeni již ve společenské smlouvě a ta může stanovit, že jsou takto určeni na dobu neurčitou, tudíž nemají žádné funkční období. Může jim však také být funkční období stanoveno. V takovém případě budou další jednatelé jmenováni valnou hromadou.

Pro akciovou společnost obchodní zákoník v § 194 odst. 1 stanoví, že funkční období jednotlivých členů představenstva určují stanovy a nesmí přesáhnout pět let. Důležité je, že

jde o funkční období člena představenstva, nikoli představenstva jako orgánu akciové společnosti. Podle názoru autorů komentáře k obchodnímu zákoníku a v souladu se zásadou rovnosti v právech mohou stanovy určovat pouze jedno funkční období, které platí pro každého ze členů představenstva¹⁷.

Valná hromada může přijmout rozhodnutí o změně stanov a tím funkční období prodloužit nebo zkrátit. V současné době se lze dočíst, že pokud stanovy prodlouží funkční období, tak se to týká těch členů představenstva, jejichž funkční období ještě běží kromě těch, kteří již stanovené funkční období přesáhli a jsou ještě ve funkci v tříměsíční lhůtě od uplynutí funkčního období. Tento názor však dosud není potvrzen judikaturou Nejvyššího soudu ČR.

Pokud se týká zkrácení funkčního období, obchodní zákoník tuto otázku neřeší. Existuje judikatura Nejvyššího soudu ČR pouze pro zkrácení funkčního období členů dozorčí rady volených zaměstnanci, podle které toto není možné provést, pokud tito členové ještě vykonávají svou funkci. Změnu by bylo možno provést spolu s volbou nových zástupců zaměstnanců do dozorčí rady¹⁸. Pro zástupce akcionářů v dozorčí radě tuto otázku Nejvyšší soud ČR neřešil, ale bude asi vhodné postupovat analogicky i pokud se týká zkrácení funkčního období členů představenstva.

4.2 Zánik funkce

Funkce člena představenstva zaniká:

- a) smrtí
- b) odstoupením z funkce
- c) odvoláním z funkce
- d) skončením funkčního období
- e) jmenováním nového člena představenstva/jednatele
- f) ztrátou podmínek nebo předpokladů pro výkon funkce člena stanovených právním předpisem.

Odstoupení z funkce statutárního orgánu nebo jeho člena obsahuje obecná úprava § 66 odst. 1 obchodního zákoníku, která se ovšem z povahy věci vztahuje pouze na jednatele společnosti s ručením omezeným a představenstvo akciové společnosti. Zákon obsahuje kogentní úpravu toho, komu lze odstoupení oznámit (tj. orgánu, jehož je odstupující osoba členem, nebo orgánu, který ji zvolil nebo jmenoval). Od tohoto ustanovení se nelze ve společenské smlouvě ani stanovách odchýlit. Okamžik zániku funkce je potom odchýlně

¹⁷ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 1706

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 839/2006

upraven podle toho, zda se orgán, jenž je oprávněn projednat odstoupení z funkce, o odstoupení dověděl předem nebo bylo odstoupení oznámeno osobou, jež z funkce odstupuje, přímo na zasedání tohoto orgánu. V prvním případě končí výkon funkce dnem, kdy odstoupení z funkce projednal nebo měl projednat příslušný orgán společnosti. Příslušný orgán společnosti je povinen projednat odstoupení na nejbližším zasedání poté, co se o něm dozvěděl. Projednání oznámení o odstoupení z funkce by tedy mělo být již zařazeno na pozvánce na jednání, resp. v oznámení o konání valné hromady. Pokud tento orgán odstoupení z funkce neprojedná, bez ohledu na to, zda se jednání uskutečnilo nebo ne, skončí výkon funkce stejně tímto dnem. Je nutné si uvědomit, že zákon vyžaduje pouze projednání tohoto odstoupení, což v podstatě znamená, že příslušný orgán vezme odstoupení na vědomí, nikoli souhlas tohoto orgánu a že jde tedy o jednostranný úkon. V případě, že je odstoupení oznámeno až přímo na zasedání orgánu, plyne dvouměsíční lhůta, která může být zkrácena i prodloužena, ale pouze na základě žádosti osoby, která odstupuje. Funkce zanikne uplynutím uvedené lhůty. Zákon pro odstoupení z funkce nepředepisuje žádnou formu, vzhledem však k významu tohoto aktu lze preferovat formu písemnou (slouží jako důkazní prostředek např. pro obchodní rejstřík). Je k dispozici judikatura, dle které u společnosti s jedním společníkem nebo akcionářem zaniká funkce uplynutím dvou měsíců od doručení odstoupení jedinému akcionáři nebo společníkovi, pokud ten na základě žádosti odstupující osoby neschválí jiný okamžik zániku funkce. Je zde použita analogie případu, kdy člen představenstva oznámí odstoupení na zasedání orgánu, který je oprávněn odstoupení projednat¹⁹.

Společníci veřejné obchodní společnosti a komplementáři komanditní společnosti jsou statutárními orgány z titulu společníka. U veřejné obchodní společnosti obsahuje zákon v § 85 odst. 3 zvláštní úpravu. Byl-li odsoupuvší společník jediným statutárním orgánem, pak ze zákona se všichni ostatní společníci stávají statutárním orgánem. Odstoupení musí mít písemnou formu, musí být doručeno společnosti a všem společníkům a je účinné uplynutím jednoho měsíce ode dne, kdy bylo doručeno společnosti. Společník je povinen ještě vykonat všechna opatření, která nesou odklad.

O odvolání z funkce rozhoduje ten orgán, kterému přísluší volba člena představenstva nebo jednatele. Zákon nevyžaduje uvedení důvodů v rozhodnutí o odvolání. Pokud však k odvolání dochází z důvodů uvedených v § 66 odst. 3 obchodního zákoníku, tzn. že výkon funkce přispěl k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti nebo pro zaviněné porušení právních povinností v souvislosti s výkonem funkce, je důležité tento důvod odvolání uvést, neboť v tomto případě neposkytne společnost odvolanému členu

¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 1549/2005

představenstva plnění. Pro úplnost k tomu dodávám, že pokud by akcionář byl současně členem představenstva akciové společnosti, nemůže podle § 186c odst. 2 písm. c) obchodního zákoníku při hlasování valné hromady o jeho odvolání pro porušení povinností při výkonu funkce sám hlasovat.

Účinnost odvolání nastává ke dni, který je uveden v rozhodnutí o odvolání, pokud tento den není v rozhodnutí o odvolání uveden, pak dnem, kdy se člen představenstva o odvolání dověděl nebo dovědět mohl (například byl přítomen na valné hromadě, která o jeho odvolání rozhodla). Existuje judikatura, dle které je ujednání o neodvolatelnosti členů jednatelů ve společenské smlouvě absolutně neplatné; nelze použít formulaci „Jednatel společnosti jsou všichni společníci“²⁰.

Jde-li o člena představenstva jmenovaného soudem, nemůže být odvolán ani dozorčí radou, ale mohl by jej odvolat soud, který jej jmenoval, a to na jeho návrh, nelze-li na něm dále spravedlivě požadovat, aby tuto funkci vykonával. Jeho funkce však končí, jakmile je nový člen představenstva zvolen valnou hromadou nebo dozorčí radou.

Obchodní zákoník určuje, že členové představenstva jsou voleni na dobu určitou, jejíž délku určují stanovy. Výkon funkce člena představenstva však nezaniká podle § 194 odst. 2 obchodního zákoníku dnem, kdy uplyne doba, na niž byl zvolen, ale až marným uplynutím tříměsíční lhůty ode dne, kdy mělo jeho funkční období skončit. Tímto způsobem však nemůže zaniknout funkce člena představenstva jmenovaného soudem. Obdobně se toto ustanovení použije i na jednatele, pokud má stanoveno funkční období.

Ustanovení § 194 odst. 2 obchodního zákoníku také stanoví, že funkce člena představenstva zaniká volbou nového člena představenstva. Toto ustanovení se podle názoru uvedeného v komentáři k obchodnímu zákoníku²¹ vztahuje pouze na případy, kdy bude zvolen plný počet členů nového představenstva, anebo jestliže bude v ustanovení valné hromady výslovně uvedeno, za kterého dosavadního člena je nový člen zvolen. V takovém případě, i když dosavadní členové představenstva nebudou odvoláni, zanikne jejich funkce volbou nového představenstva. Z praktických důvodů však autoři doporučují výslovné odvolání členů předchozího představenstva z funkce. V jiném komentáři k obchodnímu zákoníku²² je uveden názor autorů, že jmenováním nového člena představenstva končí výkon funkce dosavadního člena představenstva pouze v případě, že skončilo jeho funkční období a od skončení funkčního období ještě neuplynula lhůta tří měsíců. Před uplynutím funkčního období člena představenstva, podle zde uvedeného názoru, nezaniká funkce jmenováním nového člena představenstva. Autoři však nevyklučují

²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 968/2000

²¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, C.H.Beck, 2004, str. 690

²² Dědič J., a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon, 2002, str. 2408

ani výše uvedený výklad autorů Štenglové, Plívy, Tomsy. Jmenováním nového člena představenstva valnou hromadou nebo dozorčí radou končí rovněž funkce člena představenstva jmenovaného soudem.

Přestane-li osoba, jež je členem představenstva, splňovat podmínky pro výkon funkce stanovené právním předpisem, funkce člena představenstva ex lege zaniká. Výjimkou je podmínka stanovená v § 381 obchodního zákoníku (viz výše). Zánikem funkce z tohoto důvodu nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře včetně dobré víry v pravdivost zápisu v obchodním rejstříku. Obdobně se tato ustanovení použijí i na jednatele.

4.3 Vnitřní působnost statutárního orgánu

Působnost statutárního orgánu lze rozdělit na vnější a vnitřní. Do vnější působnosti náleží jednat jménem společnosti jako její statutární orgán. O této problematice se zmiňují výše. Z vnitřní působnosti statutárního orgánu jde především o působnost rozhodovací, a to o všech záležitostech společnosti, není-li jejich rozhodování svěřeno zákonem, zakladatelským dokumentem nebo stanovami do působnosti jiných orgánů společnosti. Výlučnou působností statutárního orgánu je obchodní vedení společnosti. U veřejné obchodní společnosti stanoví obchodní zákoník (§ 87 odst. 1), že k obchodnímu vedení společnosti je oprávněn každý společník v rámci zásad mezi nimi dohodnutých. Jelikož je každý společník povinen účastnit se s péčí řádného hospodáře na podnikatelské činnosti společnosti, přiznává zákon každému z nich oprávnění rozhodovat či spolurozhodovat o podnikatelské činnosti uvnitř společnosti. Dohoda o zásadách obchodního vedení může být buď součástí společenské smlouvy, anebo může být uzavřena i mimo společenskou smlouvu. Nebyly-li žádné zásady obchodního vedení dohodnuty, je obchodní vedení věci rozhodnutí každého společníka.

U komanditní společnosti jsou k obchodnímu vedení oprávněni pouze komplementáři (§ 97 odst. 1). To plyne z povinnosti osobní účasti komplementářů na podnikání komanditní společnosti. Komanditisté toto právo nemají. Z ustanovení § 81 odst. 1 obchodního zákoníku lze dovést, že k obchodnímu vedení je oprávněn každý z komplementářů, a to v rámci zásad dohodnutých mezi komplementáři. Vzhledem k tomu, že komanditisté jsou z obchodního vedení vyloučeni, bude praktické takové zásady dohodnout v dohodě uzavřené jen mezi komplementáři, nikoli ve společenské smlouvě.

Ve společnosti s ručením omezeným náleží obchodní vedení jednatelem. Má-li společnost více jednatelem, vyžaduje se k rozhodnutí o obchodním vedení společnosti souhlas většiny jednatelem, nestanoví-li společenská smlouva jinak (§ 134).

V akciové společnosti zabezpečuje obchodní vedení představenstvo (§ 192 odst. 1).

Obchodní vedení společnosti je nutno odlišovat od jednání jménem společnosti. Zatímco jednání statutárního orgánu jménem společnosti se realizuje ve vztahu ke třetím osobám, obchodní vedení směřuje dovnitř společnosti, jde při něm o řízení společnosti včetně rozhodování o podnikatelských záměrech. Pouze v některých případech na rozhodnutí učiněné v rámci obchodního vedení navazuje jednání jménem společnosti, a to tam, kde k realizaci takového rozhodnutí je nutné právní jednání ve vztahu ke třetím osobám. Judikatura k tomu uvádí, že rozhodnutím o obchodním vedení je rozhodnutí o tom, zda má být určitá smlouva uzavřena a za jakých podmínek, ale akt samotného uzavření smlouvy již není obchodním vedením, ale jednáním jménem společnosti²³. Obchodním vedením může být také rozhodnutí o tom, zda společnost uhradí určitý dluh. Zde bude záviset na okolnostech, např. na výši dluhu, zda je to pro společnost zásadní otázka, a pokud ano, potom půjde o obchodní vedení²⁴. Podle judikatury trestního senátu Nejvyššího soudu je obchodním vedením řízení společností, tj. zejména organizování a řízení její každodenní podnikatelské činnosti²⁵. Další judikát z oblasti trestního práva také zdůrazňuje nutnost odlišit obchodní vedení od jednání jménem společnosti. Pojem obchodního vedení není v obchodním zákoníku definován, přestože ho zákon běžně používá. Pod pojem obchodního vedení se zpravidla zahrnuje organizace a řízení podniku, který náleží společnosti, řízení zaměstnanců, rozhodování o provozních záležitostech, tj. např. zásobování, odbyt, reklama, vedení účetnictví (srov. § 135 odst. 1 obchodního zákoníku) apod., jakož i rozhodování o podnikatelských záměrech. Pod pojmem obchodního vedení pak nelze zahrnout právní úkony uzavírané společností s třetími osobami.

V některých případech však na rozhodnutí učiněné v rámci obchodního vedení společnosti navazuje jednání jménem společnosti, a to tam, kde k realizaci takového rozhodnutí je nutné právní jednání ve vztahu ke třetím osobám. Do obchodního vedení společnosti však nenáleží ty činnosti, které jednatel provádí ve vztahu ke společníkům či orgánům společnosti, např. svolání valné hromady podle § 128 odst. 1 obchodního zákoníku, oznámení o následném přijetí usnesení valné hromady podle § 127 odst. 8 obchodního zákoníku, vedení seznamu společníků podle § 135 odst. 1 obchodního zákoníku a podobně, neboť tyto činnosti se nedotýkají každodenní podnikatelské činnosti společnosti a směřují k výkonu práv společníků²⁶.

²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 0do 2/1997 a 29 0do 479/2003

²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 0do 1108/2005

²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 5 Tdo 1208/2005

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 5 Tdo 94/2006

Obchodní zákoník v § 194 odst. 4 stanoví, že nikdo není oprávněn dávat představenstvu pokyny týkající se obchodního vedení společnosti. Takže například usnesení valné hromady, které by rozhodovalo o obchodním vedení, je od počátku nicotné, neboť obchodní vedení není v působnosti valné hromady. Na tomto místě je třeba si uvědomit, že toto pojetí řízení společnosti dle obchodního zákoníku vychází z pojetí řízení společnosti v kontinentálním světě, kde je valná hromada chápána jako orgán společnosti, jehož složení je heterogenní, náhodné a který není schopen společnost řídit. Oproti tomu v anglosaském světě je zájem společnosti totožný se zájmy akcionářů a ti mohou zasahovat do řízení společnosti.

Ustanovení o každé formě společnosti obsahují zvláštní ustanovení, která určují okruh osob, jež jsou postiženy vůči společnosti zákazem konkurence, a rovněž okruh zakázaných činností (např. u akciové společnosti se jedná o ustanovení § 196 a § 196a).

B. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

5. Statutární orgán akciové společnosti

5.1 Představenstvo a jeho ustavení

Představenstvo je statutárním orgánem akciové společnosti, jedná jejím jménem a náleží mu obchodní vedení společnosti. Rozhoduje o všech věcech společnosti, které zákon nebo stanovy nesvěřují valné hromadě či dozorčí radě.

Podle ustanovení § 194 odst. 1 obchodního zákoníku volí a odvolává členy představenstva valná hromada akciové společnosti. Pro volbu a odvolání představenstva je potřebná prostá většina hlasů přítomných akcionářů a nepořizuje se o ní notářský zápis. Obchodní zákoník připouští, aby stanovy akciové společnosti přenesly právo volit a odvolávat členy představenstva z valné hromady na dozorčí radu společnosti. V tomto případě zákon vyžaduje, aby stanovy zakotvily způsob takové volby či odvolání, např. že k volbě či odvolání dochází na návrh personálního výboru dozorčí rady. Stanovy mohou předepsat, pro volbu a odvolání členů představenstva dozorčí radou rozhodování kvalifikovanou většinou členů dozorčí rady, což vyplývá z ustanovení § 201 odst. 3 obchodního zákoníku. Volí-li podle stanov první členy představenstva dozorčí rada, je povinna je zvolit podle § 194 odst. 1 obchodního zákoníku před podáním návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku, nemusí je tedy zvolit již na ustavující valné hromadě, jak se dosud někdy dovozovalo.

Samozřejmou podmínkou volby člena představenstva je jeho souhlas s volbou, bez tohoto souhlasu nebude možné povolit zápis člena představenstva do obchodního rejstříku.

Jestliže člen představenstva zemře, vzdá se funkce, je odvolán nebo jinak skončí jeho funkční období, musí příslušný orgán společnosti, tj. valná hromada nebo dozorčí rada, do tří měsíců zvolit nového člena představenstva. Opatřením k nápravě za nedodržení tříměsíční lhůty je, že nebude-li z důvodu nesplnění této povinnosti představenstvo schopno plnit své funkce, tzn. že nebude usnášeníschopné, jmenuje chybějící členy představenstva na návrh osoby, jež na tom osvědčí právní zájem soud. Soudem jmenovaný člen představenstva vykonává svou funkci jen do doby, než bude příslušným orgánem řádně zvolen nový člen představenstva. Nepodá-li žádná k tomu oprávněná osoba po marném uplynutí zákonem stanovené lhůty návrh na jmenování chybějícího člena představenstva soudem, může soud i bez návrhu společnost zrušit a nařídit její likvidaci. Z obdobného použití ustanovení § 71 odst. 1 a 2 věta druhá až pátá obchodního zákoníku vyplývá, že některého z akcionářů může soud jmenovat i bez jeho souhlasu. Z toho, že akcionář jmenovaný členem představenstva bez svého souhlasu má právo na to, aby jej soud odvolal z funkce, nelze-li po něm spravedlivě požadovat, aby tuto funkci vykonával, lze usuzovat, že již při jeho jmenování by měl soud zkoumat, zda po něm lze spravedlivě požadovat výkon funkce, což bude vyplývat z konkrétních okolností případu.

Počet členů představenstva určují stanovy. Obchodní zákoník však vyžaduje, že představenstvo musí mít nejméně tři členy. Horní hranice počtu členů představenstva není přitom nijak omezena, akciová společnost by však měla vycházet z potřeby akceschopnosti tohoto orgánu akciové společnosti a tomu by měl být přizpůsoben počet členů představenstva. Společnost s jediným akcionářem může mít jednočlenné představenstvo, pak se nejedná o kolektivní orgán a pravidla stanovená pro rozhodování představenstva se na tento případ nevztahují.

V čele představenstva stojí jeho předseda, kterého volí členové představenstva ze svých řad. Ve stanovách akciových společností je možné poměrně často najít zřízení funkce místopředsedy nebo více místopředsedů představenstva. Podle ustanovení § 21 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, v platném znění (dále jen „občanský soudní řád“), je předseda představenstva jedinou osobou oprávněnou ze zákona jednat za akciovou společnost v soudním řízení, a to bez ohledu na způsob jednání společnosti zapsaný v obchodním rejstříku. Má-li společnost jednočlenné představenstvo vykonává jeho jediný člen současně funkci předsedy představenstva.

5.2 Podmínky pro výkon funkce člena představenstva

Členem představenstva může být pouze fyzická osoba, která dosáhla věku osmnácti let, je plně způsobilá k právním úkonům, je bezúhonná ve smyslu živnostenského zákona a u níž nenastala skutečnost, jež je překážkou provozování živnosti podle tohoto zákona.

Bezúhonnost definuje živnostenský zákon negativním způsobem, když stanoví, že za bezúhonného se nepovažuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody pro trestný čin spáchaný úmyslně. Tato skutečnost se dokládá výpisem z rejstříku trestů ne starším 3 měsíců. Člen představenstva, který je občanem jiného členského státu Evropské unie, dokládá bezúhonnost výpisem z evidence trestů nebo jiným rovnocenným dokladem státu, jehož je občanem. Jestliže tento stát příslušný výpis z evidence trestů nebo rovnocenný doklad nevydává, předloží člen představenstva čestné prohlášení učiněné před notářem nebo orgánem členského státu Evropské unie, jehož je občanem, nebo členského státu Evropské unie posledního pobytu. Při zápisu člena představenstva, který není občanem České republiky ani jiného členského státu Evropské unie, se předkládá výpis z rejstříku trestů ne starší 3 měsíců a výpis z evidence trestů nebo odpovídající doklad státu, jehož je člen představenstva občanem, a států, ve kterých se po dobu nepřetržitě alespoň 3 měsíců zdržoval v posledních 3 letech; tyto doklady nesmí být starší 3 měsíců.

Pro překážky provozování živnosti nemůže být členem představenstva osoba, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs a osoba, byl-li konkurs na její majetek zrušen po splnění rozvrhového usnesení, a to po dobu tří let od právní moci tohoto rozhodnutí nebo byl-li konkurs na její majetek zrušen proto, že majetek této osoby jako dlužníka je zcela nepostačující. Překážka provozování živnosti se týká také osoby, které byl soudem nebo správním orgánem uložen zákaz činnosti týkající se provozování živnosti v oboru nebo příbuzném oboru, a to po dobu trvání tohoto zákazu.

Další překážku výkonu funkce upravuje ustanovení § 381 obchodního zákoníku. Podle tohoto ustanovení nemůže být členem představenstva ani ten, kdo vykonával funkci statutárního orgánu, člena statutárního orgánu nebo jiného orgánu v právnické osobě, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs nebo byl-li insolvenční návrh podaný proti takové právnické osobě zamítnut pro nedostatek majetku. Tato překážka působí vůči tomu, kdo vykonával funkci statutárního orgánu, člena statutárního orgánu nebo jiného orgánu v právnické osobě alespoň jeden rok před podáním insolvenčního návrhu na její majetek, případně před vznikem povinnosti této právnické osoby podat insolvenční návrh na její majetek. Překážka výkonu funkce trvá podle § 381 odst. 3 po dobu 3 let ode dne právní moci:

- a) usnesení o zrušení konkursu po splnění rozvrhového usnesení nebo proto, že majetek dlužníka je zcela nepostačující nebo
- b) usnesení o zamítnutí insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku.

K překážce se nepřihlíží, zruší-li se konkurs jinak než z důvodů uvedených výše, nebo jestliže jde o likvidátora, který splnil povinnost uvedenou v § 72 odst. 2, nebo jde-li o osobu, která byla zvolena do funkce po prohlášení konkursu na majetek právnické osoby, nebo jestliže jde o osobu, která se domůže v řízení podle zvláštního předpisu (tj. podle § 200e občanského soudního řádu) určení, že dosavadní funkci vykonávala s péčí řádného hospodáře. Podle ustanovení § 381 odst. 5 pak překážka výkonu funkce odpadá, jestliže:

- a) osoba, na jejíž straně se vyskytuje, byla zvolena nebo jmenována do funkce se souhlasem dvou třetin hlasů společníků přítomných na valné hromadě nebo dvou třetin všech členů dozorčí rady a
- b) valná hromada popřípadě dozorčí rada byla při volbě člena představenstva do funkce na existenci této překážky upozorněna.

Nastane-li tato překážka výkonu funkce v době, kdy osoba, již se tato skutečnost týká, již je členem představenstva, orgán příslušný k její volbě, jakmile se o tom dozví, ji musí odvolat anebo potvrdit její volbu. K potvrzení volby se vyžaduje souhlas dvou třetin hlasů akcionářů přítomných na valné hromadě nebo dvou třetin všech členů dozorčí rady. Jestliže k potvrzení volby nedojde do tří měsíců ode dne, kdy uvedená skutečnost nastala, výkon funkce člena představenstva zaniká posledním dnem této lhůty.

Osoba, která nesplňuje uvedené podmínky výkonu funkce nebo na jejíž straně je dána některá z výše uvedených překážek výkonu funkce, se nestane členem představenstva, ani když o tom příslušný orgán rozhodl. Takové rozhodnutí je rozhodnutím nicotným a nemá žádné právní účinky. Přestane-li člen představenstva splňovat uvedené předpoklady, popřípadě předpoklady stanovené pro výkon funkce zvláštním zákonem, jeho funkce zaniká, nestanoví-li zákon něco jiného, jako je tomu v § 381. Tím nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře.

Jméno a bydliště členů představenstva a jejich rodné číslo, popřípadě datum narození, pokud nebylo rodné číslo přiděleno, a způsob jakým jednájí jménem akciové společnosti, se zapisují do obchodního rejstříku.

Jestliže rejstříkový soud zamítne návrh na povolení zápisu člena představenstva (ustanovení § 30 odst. 2 obchodního zákoníku – platí i pro ostatní členy orgánu nebo orgány právnické osoby), považuje se jeho volba od počátku za neplatnou (na rozdíl od odmítnutí zápisu obchodním rejstříkem, které tyto účinky nemá). Tuto neplatnost volby lze namítat až od okamžiku zveřejnění zamítnutí rejstříkovým soudem.

5.3 Způsob jednání představenstva a omezení jednatelského oprávnění

Představenstvo akciové společnosti je kolektivním orgánem, pokud stanovy akciové společnosti s jediným akcionářem neurčí, že představenstvo tvoří jen jediná osoba. Způsob, jakým jedná představenstvo za společnost navenek a jakým tuto společnost zavazují, určují stanovy. Může být např. určeno, že k jednání jménem společnosti je oprávněn každý člen představenstva samostatně, nebo že jedná více členů společně. Například je možné vidět ve stanovách akciových společností, že k jednání jsou oprávněni vždy společně libovolní dva členové představenstva, nebo že jedním z jednajících členů musí být předseda, popřípadě místopředseda představenstva. Pro případ, že stanovy způsob jednání představenstva jménem společnosti neupravují, určuje obchodní zákoník v ustanovení § 191 odst. 1, že za představenstvo jedná každý člen představenstva samostatně. V praxi se lze setkat s případy, kdy je v obchodním rejstříku zapsáno, že jménem společnosti jedná pověřený člen představenstva. To je sice možná úprava, není však asi příliš žádoucí, neboť k prokazování jednání za společnost nepostačí výpis z obchodního rejstříku, ale je nutné ještě přikládat usnesení představenstva společnosti o pověření konkrétní osoby. Potíže nastanou zejména za situace, kdy představenstvo pověření konkrétní osoby odvolá, osoba však dále jedná na základě dříve vydaného dokladu o pověření. V tomto případě judikatura rozhodla, že pokud je zde dobrá víra v existenci pověření a není prokázáno, že druhá strana věděla o odvolání pověření, je právní úkon platný a společnost zavazuje. Důkazní břemeno zde totiž nese společnost, jejímž jménem se jedná²⁷.

Kromě obecné úpravy jednání jménem akciové společnosti existuje zvláštní úprava obsažená v § 21 odst. 1 občanského soudního řádu, podle které je jedinou osobou oprávněnou za společnost jednat v soudním řízení předseda představenstva, a to bez ohledu na způsob jednání jménem společnosti zapsaný v obchodním rejstříku. Jiný člen představenstva může za společnost v soudním řízení jednat, jen jestliže tím byl představenstvem pověřen. To znamená, že představenstvo mu neuděluje plnou moc, ale svým rozhodnutím jako kolektivního orgánu mu vydá pověření. Předseda představenstva pak také podepisuje plnou moc pro advokáta .

V judikatuře už nalezneme i odpověď na otázku, zda je možné, aby člen představenstva jednal na základě plné moci. V konkrétním případě rozhodoval Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí 29 Odo 1082/2005 o situaci, kdy podle způsobu jednání uvedeného ve stanovách měli za společnost jednat nejméně dva členové představenstva společně, ale jednal pouze jeden, kterému představenstvo udělilo generální plnou moc. Dle uvedeného judikátu za situace, kdy stanovy upravují, že jménem společnosti jednají společně nejméně

²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Odo 430/2002

dva členové představenstva a zakládají tedy pro každý úkon, který představenstvo činí jménem společnosti, povinnost vzájemné kontroly (a odpovědnosti) nejméně dvou členů představenstva, nelze takovou kontrolu a odpovědnost vyloučit tím, že dva členové představenstva udělí generální plnou moc jen jednomu z nich. Takový postup by byl v rozporu s právní úpravou jednání statutárních orgánů společnosti v zákoně a stanovách společnosti. A to tím spíše, je-li jednou z osob, jednajících při udělení „plné moci“ jménem představenstva, sám „zmocněný“ člen představenstva. Lze udělit pouze speciální plnou moc, kde bude vymezena oblast zastupování či konkrétní úkon a k němu budou představenstvem nastaveny příslušné parametry.

Obchodní zákoník v § 191 odst. 2 připouští, aby stanovy akciové společnosti, rozhodnutí valné hromady nebo dozorčí rady omezily právo představenstva jednat jménem společnosti, současně však stanoví, že tato omezení nejsou účinná vůči třetím osobám, a to ani když byla zveřejněna (§ 13 odst. 5). Pokud tedy např. člen představenstva, oprávněný jednat jménem společnosti samostatně, uzavře jménem společnosti smlouvu, jejíž schválení je vyhrazeno ve stanovách valné hromadě, aniž ji představenstvo valné hromadě předložilo ke schválení, je taková smlouva platně uzavřena a společnost se nemůže dovolávat její neplatnosti z důvodu porušení omezení práva představenstva takovou smlouvu uzavřít. To neplatí v případech, kdy schválení smlouvy valnou hromadou vyžaduje zákon; v takových případech je smlouva podle okolností buď neplatná, nebo neúčinná (pokud ovšem zákon současně výslovně neurčuje, že nedostatek schválení nezpůsobuje neplatnost smlouvy). Přitom, jak již bylo uvedeno, účinnost či neúčinnost omezení jednatelského oprávnění ve vztahu ke třetím osobám nezávisí na dobré víře těchto osob; i kdyby osoba, se kterou člen představenstva uzavřel smlouvu, věděla, že k tomu nebyl bez souhlasu valné hromady oprávněn, nemá to na platnost této smlouvy žádný vliv. To však nic nemění na tom, že člen představenstva, který uvedenou smlouvu uzavřel, porušil svoji povinnost řídit se omezením určeným ve stanovách a je za takové porušení plně odpovědný podle § 66 odst. 2 a § 194 odst. 5 obchodního zákoníku.

Jednání představenstva je jednáním akciové společnosti od okamžiku, kdy bylo představenstvo řádně ustaveno, bez ohledu na to, kdy došlo k zápisu členů představenstva do obchodního rejstříku. Tento zápis má pouze deklaratorní povahu, platí však ochrana třetích osob, tj. dobrá víra v zápis v obchodním rejstříku. Je možné dobu, než dojde k zápisu změn v personálním složení představenstva překlenout tak, že alespoň stálým obchodním partnerům společnost sdělí, že došlo ke změně ve složení představenstva, takže takové osoby se potom nemohou dovolávat dobré víry, když byly prokazatelně o změně informovány.

Rozhodování představenstva společnosti jako kolektivního orgánu znamená přijímání rozhodnutí hlasováním. Počet hlasů členů představenstva potřebných pro přijetí rozhodnutí určují statuty společnosti. Každý člen představenstva má jeden hlas a musí přijímat rozhodnutí osobně. Nejvyšší soud k otázce možnosti vyslovení neplatnosti rozhodnutí představenstva obdobně jako to obchodní zákoník připouští u rozhodnutí valné hromady přijal rozhodnutí sp.zn. 29 Odo 442/2004, kde stanovil: „Protože obchodní zákoník nepřipouští napadat u soudu platnost rozhodnutí dalších orgánů společnosti, vyplývá z uvedeného závěr, že tato rozhodnutí u soudu napadat nelze, resp. že soud není oprávněn tato rozhodnutí přezkoumávat jinak, než v rejstříkovém řízení, pokud rozhoduje o zápisu skutečnosti, založené takovým rozhodnutím, do obchodního rejstříku“. Zásah soudu do rozhodovací činnosti představenstva je vyloučen, neboť by mohl ochromit či znesnadnit každodenní chod společnosti. Jiná by byla situace, jestliže představenstvo rozhoduje v případech, kdy to zákon a statuty, popř. rozhodnutí valné hromady umožňují, o věcech patřících do působnosti valné hromady (např. § 210 zvýšení základního kapitálu rozhodnutím představenstva). Za takové situace by bylo nelogické zbavit osoby, oprávněné jinak napadat usnesení valné hromady, této možnosti. Zde existuje možnost bránit se případnému nezákonnému postupu představenstva ve věci, kde představenstvo vykonává přenesenou působnost.

5.4 Výkon působnosti představenstva

Představenstvo je povinno dodržovat při své činnosti právní předpisy a statuty společnosti, pokud jsou v souladu s právními předpisy a řídit se zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou, pokud jsou v souladu s právními předpisy a statuty. Obchodní zákoník ukládá představenstvu vykonávat svou působnost spějí řádného hospodáře. Obsah tohoto pojmu vymezují ve své publikaci Dědič J., Štenglová I., Čech P., Kříž R.²⁸, a to citací názorů řady našich právních expertů, ze kterých vybírám: S. Černá k vymezení pojmu péče řádného hospodáře uvádí, že pro řádný výkon funkce člena představenstva se vyžaduje taková míra a kvalita péče o záležitosti společnosti, kterou vynaloží pečlivý a řádně jednající hospodář. Tento pojem zahrnuje svědomitost a obezřetnost při plnění funkce, odborné řízení společnosti, které v sobě nese i schopnost rozpoznat potřebu odborného posouzení projednávané záležitosti jiným specialistou. Péče řádného hospodáře zahrnuje proto schopnost zajistit odborné posouzení, tedy vybrat nejlepší specialisty, porovnat jejich názory atd. J. Dědič k uvedenému pojmu dovozuje, že základním problémem je, jak vymezit obsah pojmu „péče řádného hospodáře“ ve vazbě

²⁸ Dědič J., Štenglová I., Čech P., Kříž R.: *Akciové společnosti*, C.H.Beck, 2007, str. 479

k pojmu „odborné péče“. Domnívá se, že odborná péče vyžaduje specializaci na určitou činnost, avšak člen představenstva nemůže být odborníkem v celém rozsahu činnosti společnosti. Požadavek péče řádného hospodáře zahrnuje podle názoru J. Dědiče požadavek plnit povinnosti na určité úrovni, která však nemusí dosahovat úrovně znalostí odborníka daného oboru, avšak musí být odborníkem na řízení korporací, požadavek seznamovat se s novými poznatky v oboru řízení a správy společností a uplatňovat je v činnosti společnosti a při rozhodování se znalostí věci a v případě, že člen představenstva nemá potřebné odborné znalosti, povinnost zajistit posouzení daného případu osobou, která potřebné odborné znalosti má. Součástí péče řádného hospodáře je i povinnost loajality dovozovaná z ustanovení § 567 odst. 2 obchodního zákoníku, tedy povinnost jednat v zájmu akciové společnosti. I. Štenglová uvádí, že pod pojmem péče řádného hospodáře si lze představovat takovou péči, s jakou by hospodář, který je vybaven potřebnými znalostmi a dovednostmi a chová se odpovědně a svědomitě, pečoval o svůj vlastní majetek.

Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí konstatoval, že pojem péče řádného hospodáře lze chápat tak, že řádný hospodář činí právní úkony týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem rovněž pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek. Taková péče tedy nepochybně zahrnuje péči o majetek akciové společnosti nejen v tom smyslu, aby nevznikla škoda na majetku jeho úbytkem či znehodnocením, ale také aby byl majetek společnosti zhodnocován a rozmnožován v maximální možné míře, jaká je momentálně dosažitelná²⁹. To znamená, že od člena představenstva se nečeká jen konzervativní správa, ale i schopnost podstoupit podnikatelské riziko a odhadnout jeho dosah pro společnost.

Obchodní zákoník v § 194 odst. 5 stanoví, že je-li sporné, zda člen představenstva jednal s péčí řádného hospodáře, nese důkazní břemeno o tom, že takto jednal, tento člen představenstva. To v praxi znamená, že společnost domáhající se u soudu vůči členovi představenstva náhrady škody, nemusí prokazovat existenci daného protiprávního jednání vyplývajícího z porušení povinností jednat s péčí řádného hospodáře a postačí, bude-li tvrdit, že se člen jejího představenstva tohoto porušení dopustil. Bude výlučně na daném členu představenstva, aby předložil u soudu důkazy a prokázal, že tomu tak není.

V této souvislosti také zákon upravil v § 195 odst. 2 povinnost uvádět v zápisu z jednání představenstva jmenovitě ty členy, kteří hlasovali proti jednotlivým usnesením představenstva nebo se zdrželi hlasování. Obchodní zákoník stanoví vyvratitelnou právní domněnku, podle níž neuvedení členové představenstva hlasovali pro přijetí usnesení.

²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn.5 Tdo 1224/2006

Důkazní břemeno průkazu opaku nesou ti členové představenstva, o jejichž hlasování se jedná. Jmenovité uvedení členů představenstva, kteří se nepodíleli na rozhodnutí představenstva, má klíčový význam zejména při prokazování vzniku odpovědnosti členů představenstva vůči společnosti podle § 194 odst. 5 a rovněž při vzniku jejich ručení podle § 194 odst. 6.

Odpovědnost členů představenstva za škodu způsobenou akciové společnosti je odpovědnost objektivní, při níž subjektivní stránka ve formě zavinění nehraje roli, a dále odpovědnost solidární a uplatní se na ni ustanovení § 383 obchodního zákoníku (podle § 757). Solidární odpovědnost se týká těch členů představenstva, kteří způsobili porušením svých povinností škodu, nikoli automaticky všech členů představenstva. Pokud členové představenstva, kteří jednají jménem společnosti, způsobí svým jednáním škodu jiným osobám, pak podle § 420 odst. 2 občanského zákoníku jde o škodu způsobenou společností, za kterou odpovídá třetím osobám společnost, nikoliv členové představenstva, nestanoví-li zákon jinak (např. v případě ovládací smlouvy dle § 190b odst. 5 obchodního zákoníku). Společnosti pak vzniká právo na náhradu škody vůči členům představenstva, kteří porušili své právní povinnosti. Společnost je povinna prokazovat, který člen představenstva porušil své povinnosti a jakou povinnost porušil, výši škody a příčinnou souvislost mezi škodou a porušením právních povinností. Jak již bylo uvedeno, bude jako důkaz sloužit především zápis ze zasedání představenstva. Společnost však není povinna prokázat, že člen představenstva porušil povinnost zařizovat záležitosti s péčí řádného hospodáře. Zde musí člen představenstva, který tvrdí, že jednal s péčí řádného hospodáře, tuto skutečnost též prokázat. Pro účely odpovědnosti členů představenstva se považují všechna ustanovení obchodního zákoníku za kogentní, je tudíž zakázáno vyloučení či omezení odpovědnosti členů představenstva ve smlouvě či ve stanovách. Člen představenstva se zproští odpovědnosti za škodu, jen když prokáže, že mu bránila ve splnění povinnosti vyšší moc ve smyslu § 374 obchodního zákoníku. Nabrazuje se skutečná škoda a ušlý zisk, nenahrazuje se nepředvídatelná škoda ve smyslu § 379 obchodního zákoníku.

Kromě odpovědnosti za škodu způsobenou porušením povinností členů představenstva, která jim vzniká vůči společnosti podle § 194 odst. 5 obchodního zákoníku, stanoví ještě odst. 6 uvedeného ustanovení zákonné ručení členů představenstva vůči třetím osobám, kterým z porušení jejich povinností vznikla škoda. Rozsah ručení členů představenstva za závazky společnosti ve vztahu ke třetím osobám je však omezen rozsahem jejich odpovědnosti za škodu vzniklou z porušení povinností při výkonu funkce. Nad rozsah této odpovědnosti se tedy nemohou oprávněné osoby plnění na členech představenstva

domáhat. Plnění z titulu ručení členů představenstva mohou věřitelé společnosti vymáhat za podmínek stanovených v odstavci 6 až poté, co marně uplatnili svůj nárok u společnosti. Obchodní zákoník vylučuje odpovědnost členů představenstva za škodu, kterou způsobili společnosti plněním pokynu valné hromady. To neplatí pouze v případě, je-li pokyn valné hromady v rozporu s právními předpisy. Splnění pokynu valné hromady, který je v rozporu se zákonem, jsou totiž členové představenstva povinni odmítnout. Takový pokyn by byl nicotný. Pokyn valné hromady, který se týká obchodního vedení, je pokynem pro představenstvo nezávazným. Dalším případem, kdy se vylučuje odpovědnost představenstva za vzniklou škodu, je ustanovení § 201 odst. 4 obchodního zákoníku, to jsou případy, kdy dozorčí rada dává podle zákona nebo stanov předchozí souhlas k určitému jednání nebo kdy dozorčí rada využije svého práva zakázat představenstvu určité jednání jménem společnosti. Pokud by ale společnosti vznikla škoda společnou činností obou orgánů, odpovídají za ni ti členové obou orgánů, kteří nejednali s péčí řádného hospodáře, a to solidárně.

S povinností vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře úzce souvisí povinnost loajality, která není v našem právu výslovně upravena, lze ji však dovodit z konkrétních ustanovení obchodního zákoníku o smlouvě mandátní. Ustanovení § 567 odst. 2 ukládá mandatáři vykonávat činnost, k níž se zavázal podle pokynů mandanta a v souladu s jeho zájmy, které má nebo musí znát. Rovněž § 566 obchodního zákoníku stanoví, že mandatář vykonává činnost pro mandanta. Obě ustanovení tak jednoznačně stanoví, že činnost statutárních orgánů i jejich členů musí být vykonávána v nejlepším zájmu a ku prospěchu společnosti, ne v jejich vlastním zájmu nebo v zájmu nějaké třetí osoby. Jako součást povinnosti loajality je v teorii obchodního práva chápána povinnost dodržovat zákaz konkurence stanovený § 196 obchodního zákoníku. Cílem úpravy tohoto zákazu je postavit určité bariéry členům představenstva v nepoctivém a spekulativním jednání na úkor společnosti a umožnit společnosti napravit újmu, která jí byla takovým jednáním způsobena. Rozsah zákazu konkurence vymezený v § 196 odst. 1 je minimální a lze jej zpřísnit stanovami nebo rozhodnutím valné hromady. Podle názoru J. Dědiče lze zpřísnit zákaz konkurence i ve smlouvě o výkonu funkce³⁰. K povinnosti loajality patří i povinnost zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo přivodit společnosti škodu ve smyslu § 194 odst. 5 obchodního zákoníku.

Závěrem je třeba zdůraznit, že požadavek důsledného jednání v zájmu společnosti platí bezvýjimečně. I v případě, kdy je určitá osoba prosazena do představenstva vahou hlasů určitého akcionáře nebo akcionářů, není možné přisvědčit představě, že by v tomto orgánu

³⁰ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 1204

mohla působit jako jakýsi jejich zástupce a prosazovat zde jejich zájmy, které by byly v rozporu se zájmy společnosti³¹. Je nutné si uvědomit, že porušení povinností členů představenstva může mít za následek i vznik trestněprávní odpovědnosti.

6. Statutární orgán společnosti s ručením omezeným

6.1 Jednatelé a jejich ustavení

Statutárním orgánem společnosti je jeden nebo více jednatelů. Jestliže má společnost v souladu s ustanovením § 133 odst. 1 obchodního zákoníku více jednatelů, může společenská smlouva nebo stanovy určit způsob jejich jednání jménem společnosti. Podle článku S. Plívy by tato formulace snad mohla vzbuzovat pochybnosti, zda při existenci více jednatelů může být oprávnění jednat jako statutární orgán omezeno jen na jednoho nebo několik z nich. Autor má za to, že taková pochybnost není na místě. Uvedené ustanovení je třeba vykládat tak, že postavení statutárního orgánu má každý jednatel společnosti a jeho oprávnění jednat jménem společnosti mu nemůže být společenskou smlouvou, a tím méně stanovami společnosti odňato³².

Pokud jde o společnost s ručením omezeným, existují dva způsoby ustavení funkce jednatele. Jedním z nich je jmenování jednatele valnou hromadou v průběhu existence společnosti a druhým z nich souhlasný projev vůle všech společníků vyjádřený ve společenské smlouvě či zakladatelské listině při jejím založení ve smyslu § 110 odst. 1 písm. e) obchodního zákoníku. Osoby uvedené v zakladatelském dokumentu jako první jednatelé se stávají jednatelem až zápisem společnosti do obchodního rejstříku.

Na jednatele společnosti s ručením omezeným se nevztahuje možnost kooptace, tj. možnost, kterou mají členové představenstva akciové společnosti, pokud počet členů neklesne pod polovinu, jmenovat náhradní členy do příštího zasedání valné hromady (§ 135 odst. 2 odkazuje na § 194 odst. 2 s výjimkou poslední věty).

Obchodní zákoník výslovně nevyžaduje, aby společenská smlouva či zakladatelská listina určovala i počet jednatelů, vyžaduje pouze jejich jména, bydliště a způsob, jakým jednají jménem společnosti. Lze však dovodit, že pokud bude údaj o počtu jednatelů chybět, pak má společnost s ručením omezeným tolik jednatelů, kolik je uvedeno v zakladatelském dokumentu. Změna v osobě jednatele není změnou společenské smlouvy, neboť v zakladatelském dokumentu se uvádějí jen zákonem stanovené údaje o prvních jednatelech. Pouze v případě, že by osoba jmenovaná jednatelem zemřela před zápisem

³¹ Řeháček, O.: Obchodní právo 1/2008, Postavení a odpovědnost členů představenstva akciové společnosti, str. 3

³² Plíva, S.: Právo a podnikání 8/93, Právní jednání podnikatele, str. 8

společnosti do obchodního rejstříku nebo by v této době nastala překážka výkonu funkce, byla by nutná dohoda zakladatelů o změně společenské smlouvy, nebo rozhodnutí jediného zakladatele o změně zakladatelské listiny. Změnil-li by první jednatel jméno nebo bydliště, došlo by ke změně zakladatelského dokumentu ex lege, nikoli postupem podle první věty § 141 odst. 1 obchodního zákoníku, tj. se souhlasem všech společníků nebo na základě rozhodnutí valné hromady. I po změně v osobě jednatele zůstává tedy obsah zakladatelského dokumentu ve vztahu k údajům o prvních jednatelech nezměněn. Změnou zakladatelského dokumentu je však již změna v počtu jednatelů, tuto změnu lze provést jedině postupem podle první věty § 141 odst. 1³³. Jiného názoru jsou autoři komentáře k obchodnímu zákoníku C.H.Beck, 2004, Štenglová I., Plíva S., Tomsa M. a kolektiv, když na str. 350 uvádějí, že změnou společenské smlouvy není podle jejich názoru změna bydliště prvního jednatele, neboť jejich uvedení ve společenské smlouvě odpovídá okamžiku jejího uzavření. Nedomnívají se tedy, že půjde o změnu ex lege.

6.2 Podmínky pro výkon funkce jednatele

Jednatel společnosti s ručením omezeným může být zásadně pouze fyzická osoba, což vyplývá z ustanovení § 135 odst. 2, který odkazuje na § 194 odst. 7 obchodního zákoníku, a to buď společník nebo třetí osoba stojící mimo společnost. Pokud je jednatel společník, nelze směřovat jeho vztah jako společníka ke společnosti a vztah jednatele. Jedná se o dva nezávislé právní vztahy, které běží vedle sebe, jsou založeny a mohou být ukončeny odlišnými právními skutečnostmi. Podle K. Eliáše není vyloučeno, aby společenská smlouva předepsala podmínku, že jednatel společnosti může být pouze společník. Ale ani ujednáním ve společenské smlouvě nelze platně zaručit určitým osobám z řad společníků nárok na výkon jednatelské funkce v určitých volebních obdobích. V možnostech společenské smlouvy je určit pouze první jednatele společnosti. Smlouva nemůže předurčit druhé a další jednatele do budoucna, protože by tím nepřipustným způsobem zasáhla do kompetencí valné hromady³⁴.

Výjimkou z pravidla, že jednatel společnosti může být pouze fyzická osoba je případ, kdy jednatele jmenuje soud podle ustanovení § 194 odst. 2, na jehož obdobné použití odkazuje § 135 odst. 2. Vyplývá to z obdobného použití § 71 odst. 2 věty druhé, kde je zakotvena možnost jmenovat jednatel i společníka-právní osobu. V takovém případě bude muset podle obdobného použití § 71 odst. 2 věty páté jednatel – právní osoba určit fyzickou osobu, která bude vykonávat funkci jednatele. Jednatel může být i

³³ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 991

³⁴ Eliáš, K. a kol.: Společnost s ručením omezeným 1997, Prospektum, str. 169

zaměstnanec společnosti, ale jen tehdy, jestliže s ním společnost uzavřela pracovní smlouvu na jiný druh práce než na výkon funkce jednatele. Funkci jednatele nelze vykonávat v pracovněprávním vztahu. Zápis jednatele do obchodního rejstříku je pouze deklaratorní.

Z ustanovení § 194 odst. 7 vyplývá, že jednatelem, stejně jako členem představenstva akciové společnosti, musí být osobou minimálně ve věku 18 let, která je plně způsobilá k právním úkonům a bezúhonná ve smyslu zákona o živnostenském podnikání a u níž není dána překážka provozování živnosti. Kromě toho se jednatelem nemůže stát ani osoba, u níž existuje překážka výkonu funkce uvedená v § 381 obchodního zákoníku. Splnění těchto požadavků musí společnost prokázat v rejstříkovém řízení, a to většinou čestným prohlášením a výpisem z rejstříku trestů. Přestane-li jednatel splňovat podmínky pro výkon funkce stanovené zákonem, jeho funkce tím zaniká. Tím nejsou dotčena práva třetích osob nabytá v dobré víře.

Autoři publikace Komentář k obchodnímu zákoníku uvádějí, že se lze setkat s názorem, že jednatel nemůže být členem dozorčí rady. Domnívají se však, že pro takový závěr není opora ve znění zákona, jelikož takový zákaz v ustanoveních obchodního zákoníku o jednatelech nenajdeme. Pouze v § 139 odst. 2 se uvádí, že členem dozorčí rady nemůže být jednatel. To znamená, že jmenování jednatele členem dozorčí rady by způsobilo nicotnost usnesení valné hromady o jmenování členem dozorčí rady. Pokud by však člen dozorčí rady byl jmenován jednatelem, zaniká podle názoru autorů členství v dozorčí radě podle § 138 odst. 2 obchodního zákoníku, neboť člen dozorčí rady přestane splňovat zákonem stanovené předpoklady pro výkon funkce³⁵.

Dále k podmínkám a předpokladům pro výkon funkce platí to, co je k tomuto bodu uvedeno u členů představenstva akciové společnosti, neboť zákon v § 135 odst. 2 odkazuje na obdobné použití těchto ustanovení.

Zákon výslovně neurčuje, zda je jednatel jmenován na dobu určitou nebo neurčitou. Je proto rozhodující vůle společníků projevená buď ve společenské smlouvě, která by mohla stanovit funkční období, nebo na jednání valné hromady.

6.3 Způsob jednání jednatelů a omezení jednatelejšího oprávnění

Společnost může mít jednoho nebo více jednatelů. Počet jednatelů určuje společenská smlouva nebo zakladatelská listina. Neurčí-li zakladatelský dokument počet jednatelů, je

³⁵ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 1204

mezi právními experty shoda v tom, že je určen počtem osob, které jsou v zakladatelském dokumentu jmenovány prvními jednatelem.

Jestliže má společnost s ručením omezeným více jednatelů, je v odborné literatuře sporné, zda jde o více individuálních statutárních orgánů nebo zda tvoří jeden kolektivní statutární orgán obdobně jako představenstvo akciové společnosti. O tomto problému se již zmiňuji pod bodem 1.3.

Má-li společnost více jednatelů, je ze zákona oprávněn jednat jménem společnosti s ručením omezeným i každý jednatel samostatně, avšak společenská smlouva (zakladatelská listina) nebo stanovy mohou určit, že jednají všichni jednatele společně nebo že několik jednatelů jedná společně a podobně. Způsob, jakým jednají jednatele jménem společnosti, musí vždy obsahovat společenská smlouva (zakladatelská listina), i když jedná každý z jednatelů samostatně.

Například Nejvyšší soud ČR se zabýval právním posouzením platnosti či neplatnosti kupní smlouvy z hlediska právního jednání jednatele (resp. jednatelů) jako statutárního orgánu společnosti s ručením omezeným. Společnost měla zapsány v obchodním rejstříku dva jednatele a způsob jednání jménem společnosti byl, že „pokud je jmenován pouze jeden jednatel, zastupuje společnost navenek samostatně a za společnost samostatně podepisuje. Je-li jmenováno několik jednatelů, zastupuje každý z nich společnost jiným jednatelem.“ Předmětnou kupní smlouvu podepsal pouze jeden z jednatelů. Nejvyšší soud ČR dospěl k závěru, že „Předmětná kupní smlouva je absolutně neplatná, jelikož právnická osoba – podnikatel nejednala řádně svým statutárním orgánem (ust. § 13 odst. 1 věta druhá obch.zák.), když právně jednal pouze jeden z jednatelů, ač měli jednat oba jednatele (ust. § 133 odst. 1 obch.zák.). Jednatel (jednatele) je (jsou) statutárním orgánem s generální (obecnou) působností a jeho (jejich) jednání je přímým jednáním právnické osoby³⁶“.

Z dikce ustanovení § 13 odst. 1 věta druhá obchodního zákoníku vyplývá (je použita spojka „nebo“), že nelze kombinovat ve způsobu jednání jménem společnosti např. jednání jednatele společně s prokuristou. Tato právní úprava může někdy způsobovat komplikace ve vztahu k zahraničí, protože např. v Německu i v Rakousku je možné, aby způsob jednání jménem společnosti byl upraven tak, že jednatel jedná společně s prokuristou.

Obchodní zákoník v § 134 stanoví, že jednatelem náleží obchodní vedení společnosti. K rozhodnutí o obchodním vedení společnosti, má-li společnost více jednatelů, se vyžaduje souhlas většiny jednatelů, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Podle judikátu Nejvyššího soudu ČR „Jde v tomto případě o rozhodování, tj. tvorbu společné vůle několika osob, které jsou jednatelem společnosti, a to ve věcech obchodního vedení

³⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 695/2000

společnosti, které spadá do jejich působnosti. Pojem „obchodní vedení“ je v právní teorii převážně vykládán jako řízení společnosti, tj. zejména organizování a řízení její podnikatelské činnosti, včetně rozhodování o podnikatelských záměrech. Přestože se rozhodnutí přijatá podle ustanovení § 134 obchodního zákoníku mohou následně realizovat formou právních úkonů (tj. i uzavíráním smluv, včetně smluv kupních), nelze tyto právní úkony pod rozhodnutí o obchodním vedení společnosti subsumovat. Představují totiž jednání jménem společnosti, k němuž je oprávněn každý z jednatelů samostatně, nestanoví-li společenská smlouva nebo stanovy jinak. Určuje-li společenská smlouva, že jménem společnosti jedná více jednatelů společně, nejde o omezení jednatelského oprávnění ve smyslu ustanovení § 133 odst. 2 obchodního zákoníku, ale o určení způsobu jednání jménem společnosti, podle ustanovení § 133 odst. 1 obchodního zákoníku³⁷. Uvedený judikát potvrzuje i u společnosti s ručením omezeným již v této práci zmíněnou nutnost odlišovat obchodní vedení společnosti od jednání jménem společnosti i potřebu uvědomit si skutečnost, že v některých případech navazuje na rozhodnutí učiněné v rámci obchodního vedení jednání jménem společnosti a to tam, kde k realizaci takového rozhodnutí je nutné jednání ve vztahu ke třetím osobám. Dále je nutné si uvědomit, že ustanovení společenské smlouvy o způsobu jednání společnosti není vnitřním omezením jednatelského oprávnění, ale stanovením způsobu jednání jménem společnosti. Podle autorů komentáře k obchodnímu zákoníku do obchodního vedení společnosti nenáleží ty činnosti jednatelů, které jednatelé provádějí ve vztahu ke společníkům či orgánům společnosti. Takovými činnostmi jsou zejména svolání valné hromady (§ 127 odst. 8), předkládání návrhů usnesení společníkům (§ 130), vedení seznamu společníků (§ 135 odst. 1) apod. Tyto činnosti se bezprostředně nedotýkají každodenní podnikatelské činnosti společnosti, ale směřují k zajištění výkonu práv společníků³⁸.

Podle ustanovení § 133 odst. 2 obchodního zákoníku může omezit jednatelská oprávnění pouze společenská smlouva, stanovy nebo valná hromada. Takové omezení je však vůči třetím osobám neúčinné. Jestliže jednatelé poruší stanovené omezení, budou za porušení odpovídat, a to v souladu s § 66 odst. 3 jako při porušení povinností z mandátní smlouvy. V úvahu bude přicházet zejména náhrada vzniklé škody. Možný je také jiný sankční důsledek podle smlouvy o výkonu funkce jako např. zaplatit sjednanou smluvní pokutu, nemožnost společnosti poskytnout jednateli příslušné smluvní plnění, resp. možnost

³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp.zn. 29 Cdo 479/2003

³⁸ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, 2004, str. 421

takovou osobu odvolat z funkce. Právní úkony, při kterých jednatel poruší omezení svého jednatelského oprávnění jsou však platné.

Jak již bylo shora řečeno za omezení jednatele, které nemá účinky vůči třetím osobám, nelze považovat případy, kdy má společnost s ručením omezeným více jednatelů, neboť v tomto případě jde o způsob jednání jménem společnosti podle věty druhé § 133 odst. 1 obchodního zákoníku, který je závazný i vůči třetím osobám.

6.4 Výkon působnosti jednatele

Jednatelé se při výkonu své funkce řídí zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou společnosti, jsou-li v souladu s ustanoveními právních předpisů, zakladatelského dokumentu a případně stanov. Tyto pokyny se však nemohou týkat obchodního vedení společnosti, které je ve výlučné působnosti jednatelů. Vzhledem k tomu, že se na vztah jednatele a společnosti použije přiměřeně ustanovení o mandátní smlouvě, je možno dovodit oprávnění jednatele odchýlit se od zásad a pokynů schválených valnou hromadou za předpokladu, že je to naléhavě nutné v zájmu společnosti a jednatel nemůže včas obdržet souhlas valné hromady. Ani v tomto případě se však od pokynů nesmí odchýlit, pokud je to výslovně zakázáno ve smlouvě o výkonu funkce nebo pokud výslovný zákaz v tomto smyslu schválila valná hromada. Porušení zásad a pokynů schválených valnou hromadou však nemá vliv na účinky jednání jednatelů navenek vůči třetím osobám.

Jednatelé tak nemají povinnost řídit se pokyny nebo zásadami, které jim udělí jiný orgán společnosti než valná hromada. Stejně pravidlo platí v případě, má-li společnost více než jednoho společníka, pak samotný společník není valnou hromadou a jednatelé tak nejsou vázáni pokyny udělenými z jeho strany. V tomto případě by mohlo dokonce jít o vliv na osobu jednatele, který řeší § 66c obchodního zákoníku (platí pro všechny obchodní společnosti a vzhledem k ustanovení § 260 i pro družstva), a to vliv jednatel ke škodě společnosti. Půjde obvykle o vliv společníka založený na většině hlasů ve společnosti, musí jít o vliv vykonaný úmyslně s úmyslem ovlivnit osobu jednatele jednat ke škodě společnosti nebo společníků. Podle citovaného ustanovení zde vzniká povinnost ručení za splnění povinnosti k náhradě škody, která vznikla takovým jednáním.

Jednatelé jsou vázáni zásadami a pokyny přijatými valnou hromadou, jen pokud jsou v souladu s právními předpisy, společenskou smlouvou a stanovami. Zjistí-li jednatel případný rozpor, je povinen jako osoba jednající s péčí řádného hospodáře to bezodkladně společnosti oznámit, nejlépe ihned na valné hromadě, která mu takový pokyn uděluje. V případě, že jednatel nerespektuje zásady nebo pokyny schválené valnou hromadou,

nemá to vliv na účinky takového jednání vůči třetím osobám. Nicméně vznikne-li z tohoto jednání společnosti škoda, je za ni jednatel odpovědný.

Na rozdíl od akciové společnosti si valná hromada společnosti s ručením omezeným může vyhradit k rozhodování i záležitosti, které jí obchodní zákoník nebo stanovy nesvěřují do působnosti (§ 125 odst. 3).

Jednatelé jsou povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře a zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž zpřístupnění třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu. Důkazní břemeno, zda jednatel jednal s péčí řádného hospodáře, nese jednatel. Pokud škodu způsobilo více jednatelů, odpovídají za ni společně a nerozdílně. Povinnost hradit škodu způsobenou společností porušením povinností při výkonu funkce jednatele nelze ve společenské smlouvě vyloučit nebo omezit. V souvislosti s odpovědností za škodu vzniká jednatelům, kteří odpovídají za škodu, též zvláštní solidární ručení za závazky společnosti, jestliže odpovědný jednatel škodu neuhradil a věřitelé nemohou dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku společnosti pro její platební neschopnost nebo proto, že zastavila platby. Ručení jednatele zaniká, jakmile způsobenou škodu nahradí.

Ustanovení § 135 odst. 1 stanoví, že jednatelé jsou povinni zajistit řádné vedení předepsané evidence a účetnictví, vést seznam společníků a informovat společníky o záležitostech společnosti. Tyto činnosti nemusí vždy jednatelé provádět osobně, ale mohou je zabezpečit pomocí dalších osob.

Před nedostatkem loajality ke společnosti ze strany jednatelů brání společnost i ustanovení § 136, které je speciální ve vztahu k § 65 odst. 1 a určuje, které osoby a v jakém rozsahu podléhají ve společnosti s ručením omezeným zákazu konkurenčního jednání. Při porušení zákazu konkurence nastupují sankce obecně upravené v § 65 odst. 2. Zákaz konkurence je upraven v zákoně částečně dispozitivně tak, že společenská smlouva nebo stanovy jej mohou jenom zpřísnit.

Nežádoucím majetkovým únikům brání obdobné použití § 196a, které se vztahuje na členy představenstva akciové společnosti.

7. Statutární orgán veřejné obchodní společnosti

7.1 Podmínky pro výkon funkce společníka, který tvoří statutární orgán

Veřejná obchodní společnost patří k historicky nejstarším formám obchodních společností. Nejcharakterističtějším znakem této formy společnosti je solidární neomezené ručení za závazky společnosti. Riziko spojené s podnikáním nesou společníci ve stejném

neomezeném rozsahu jako při podnikání individuálním. Jde o právní formu vhodnou pro takové podnikatelské činnosti, které nejsou příliš komplikované, nemají velký rozsah a nevyžadují velké množství zdrojů. Veřejná obchodní společnost musí mít nejméně dva společníky, přičemž společníkem může být fyzická i právnická osoba. Základním pojmovým znakem je účast nejméně dvou osob, a to buď osob fyzických anebo právnických, a tento stav musí být zachován po celou dobu existence veřejné obchodní společnosti. Změny v počtu a osobách společníků jsou zásadně možné pouze za předpokladu, že veřejná obchodní společnost je vždy, v každé fázi její existence, tvořena nejméně dvěma osobami.

Z ustanovení § 56 odst. 4 plyne, že žádná osoba nemůže být společníkem dvou a více veřejných obchodních společností, nebo komplementářem komanditní společnosti a společníkem veřejné obchodní společnosti.

Veřejnou obchodní společností nemůže být sdružení, jehož záměrem je nepodnikatelská činnost. Na rozdíl od kapitálových společností platí v tomto případě, že cílem společníků je dosažení zisku podnikatelskou činností. Tento znak je však převažující u všech obchodních společností.

Obchodní zákoník neobsahuje žádné pravidlo omezující jakýmkoli způsobem předmět podnikání veřejné obchodní společnosti. Některé právní předpisy však vyhražují určité druhy podnikatelské aktivity jenom veřejné obchodní společnosti. Například podle zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii, v platném znění, mohou advokáti vykonávat advokacii jako společníci veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti nebo společnosti s ručením omezeným zřízené podle zvláštního právního předpisu, pokud předmětem podnikání takové společnosti je pouze výkon advokacie nebo výkon činnosti insolvenčního správce podle zvláštního právního předpisu a jejími společníky jsou pouze advokáti. Pouze veřejná obchodní společnost může mít zapsán výkon činnosti insolvenčního správce jako předmět podnikání.

Statutárním orgánem jsou všichni společníci veřejné obchodní společnosti. Společenská smlouva může stanovit, že statutárním orgánem veřejné obchodní společnosti jsou jen někteří z nich nebo jeden společník a že jedná každý z nich společně s ostatními nebo samostatně.

Obchodní zákoník v § 76 odst. 2 stanoví, že pokud je společníkem veřejné obchodní společnosti fyzická osoba, pak musí splňovat:

- a) všeobecné podmínky provozování živnosti podle zvláštního právního předpisu, tj. § 6 živnostenského zákona. To znamená, že společníkem veřejné obchodní společnosti

může být jen osoba, která dosáhla věku 18 let, je plně způsobilá k právním úkonům a je bezúhonná ve smyslu uvedeného ustanovení.

b) podmínku, že u ní není dána překážka provozování živnosti stanovená § 8 živnostenského zákona.

Dále je nutné, aby společník neměl překážku výkonu funkce dle § 381 obchodního zákoníku. Je-li společníkem právnická osoba, vykonává práva a povinnosti buď prostřednictvím statutárního orgánu, tzn. osoby, která je statutárním orgánem nebo jeho členem, nebo jím pověřeného zástupce. Musí jít o osobu fyzickou, neboť jen ta může splňovat podmínky § 76 odst. 2 obchodního zákoníku. Je-li statutárním orgánem společníka veřejné obchodní společnosti právnická osoba, musí být výkonem práv a povinností společníka pověřen zástupce-fyzická osoba.

7.2 Způsob jednání společníků a omezení jednatelského oprávnění

Právo řídit společnost svěřuje obchodní zákoník přímo společníkům a nepředpokládá, že by o záležitostech společnosti mohl rozhodovat někdo jiný než právě společníci. Společníci rozhodují zejména o základních otázkách, které se týkají existence společnosti a právního postavení společníků a ty jsou zpravidla podrobněji regulovány společenskou smlouvou. Proto obchodní zákoník v první řadě upravuje rozhodování o její změně, k té je zapotřebí souhlasu všech společníků. Společenská smlouva však může určit, že k její změně postačuje souhlas většiny společníků. V takovém případě musí společenská smlouva určit, jakou většinou hlasů se schvaluje změna společenské smlouvy.

Společníci dále rozhodují ostatní záležitosti, tím se rozumí jiné záležitosti než je změna společenské smlouvy. K těmto rozhodnutím je zapotřebí souhlasu všech společníků, nestanoví-li společenská smlouva nebo zákon, že stačí souhlas většiny společníků. Zákon v některých případech nedovoluje, aby společenská smlouva určila jinou většinu, než je souhlas všech společníků. Jde například o rozhodování o všech způsobech přeměn obchodních společností, o uzavření smlouvy, jejímž předmětem je převod podniku, nájem podniku nebo jeho části, smlouvy zřizující zástavní právo k podniku nebo jeho části, ovládací smlouvy a pod.

Obchodní zákoník v ustanovení § 79 odst. 3 stanoví, že pokud je podle společenské smlouvy k rozhodnutí dostačující souhlas většiny společníků, má každý ze společníků jeden hlas, avšak opět s tím, že společenská smlouva může stanovit jiný počet hlasů. V tomto případě je na společnicích, jaké kritérium pro stanovení počtu hlasů zvolí. Omezení jsou pouze zásadou stejného zacházení se všemi společníky, nemohou proto volit

řešení, které by některého společníka či skupinu společníků oproti jiným neodůvodněně zvýhodňovalo nebo znevýhodňovalo.

K obchodnímu vedení společnosti opravňuje obchodní zákoník v § 81 každého společníka. K pojmu obchodního vedení platí, co je uvedeno výše. Zákon předpokládá, že společníci mezi sebou dohodnou zásady, kterými se při obchodním vedení budou řídit. Společenská smlouva by měla určit, zda budou obchodní vedení vykonávat všichni společníci nebo jen někteří společníci, kteří byli obchodním vedením pověřeni, a to buď jen v některých záležitostech obchodního vedení nebo obchodním vedením v celém rozsahu. Ostatní nepověření společníci potom oprávnění k obchodnímu vedení pozbývají, a to v rozsahu, v jakém došlo k pověření jiných společníků. Ztráta oprávnění k obchodnímu vedení nemá však za následek zánik povinnosti osobně se podílet na podnikání společnosti. Nepověřený společník je pak povinen řídit se pokyny, které v rámci obchodního vedení vydá pověřený společník. Pověřený společník je povinen řídit se při výkonu obchodního vedení zásadami, které s ostatními společníky dohodl. Nebyly-li žádné zásady obchodního vedení dohodnuty, je obchodní vedení věcí rozhodnutí každého společníka. Dohoda o zásadách obchodního vedení může být buď součástí společenské smlouvy, anebo, což bude pružnější, ji lze uzavřít i mimo společenskou smlouvu, a to i ústně. Bylo by praktické v této dohodě vymezit oblasti rozhodování o obchodním vedení pro každého společníka nebo sjednat, ve kterých záležitostech obchodního vedení nemůže společník rozhodovat sám. Společník je pak povinen řídit se dohodou o zásadách obchodního vedení s péčí řádného hospodáře. Porušení těchto zásad může mít následky uvedené v § 90 obchodního zákoníku, tj. možnost společníka domáhat se u soudu vyloučení společníka nebo zrušení společnosti.

Rozhodnutí v záležitostech obchodního vedení je nejčastějším podkladem pro jednání společníka jménem veřejné obchodní společnosti. Pokud by společník jednal jinak, než bylo v rámci obchodního vedení rozhodnuto, bude takové jednání společnost zavazovat, avšak společník, který takto jednal, by odpovídal společnosti za škodu, jež by jí v důsledku jeho jednání vznikla.

Pověření společníka k obchodnímu vedení může být ve společenské smlouvě koncipováno jako odvolatelné nebo jako neodvolatelné. Je-li pověření neodvolatelné, může být za podmínek uvedených ve druhé větě § 81 odst. 3 obchodního zákoníku odňato pouze soudem. Je-li pověření odvolatelné, může být odvoláno kdykoliv a z jakéhokoliv důvodu nebo i bez uvedení důvodu, avšak pouze dohodou všech společníků. Budou-li však veřejnou obchodní společnost tvořit pouze dva společníci, z nichž jeden bude pověřen obchodním vedením, je sporné, zda může druhý společník pověření kdykoliv odvolat, a

pokud ano, jak, nebo zda odvolání pověření není možné (s výjimkou rozhodnutí soudu podle § 81 odst. 3, věta druhá). Kolektiv autorů komentáře k obchodnímu zákoníku je názoru, že odvolání pověření je možné, neboť jinak by se u dvoučlenné veřejné obchodní společnosti fakticky vždy jednalo o neodvolatelné pověření. Vzhledem k tomu, že jde pouze o jednu osobu, nemůže mít odvolání pověření charakter dohody, ale jednostranného právního úkonu nepověřeného společníka³⁹.

Omezení jednatelského oprávnění ve společenské smlouvě je podle § 85 odst. 2 neúčinné vůči třetím osobám. Zákon zde má na mysli omezení stanovená vnitřním aktem společnosti, nikoli zákonem. Neúčinnost takového vnitřního omezení odpovídá obecnému pravidlu formulovanému v § 13 odst. 5 obchodního zákoníku.

Zákon umožňuje v § 81 odst. 4, aby společník pověřený obchodním vedením své pověření vypověděl. Právo výpovědi je vázáno na důležité důvody a je spojeno s povinností vykonat neodkladná opatření. Výpovědní lhůta je měsíční. Zároveň zákon upravuje v § 85 odst. 3 možnost odstoupení z funkce statutárního orgánu. Tato ustanovení jsou obdobná a není jasné, proč zákonodárce použil odchylnou terminologii.

Z povahy veřejné obchodní společnosti vyplývá neomezené majetkové účastenství na společném podnikání. Majetková účast společníků se, vedle podílení se na zisku i ztrátě, projevuje v ručení společníků za závazky společnosti celým svým majetkem, a to společně a nerozdílně.

Obchodní zákoník obsahuje v § 82a speciální úpravu jednatelského oprávnění, neboť umožňuje, aby každý společník podal jménem společnosti žalobu o náhradu škody proti společníkovi, který odpovídá společnosti za škodu, a žalobu o splacení vkladu proti společníkovi, který je se splacením vkladu v prodlení a v tomto řízení ji zastupoval. Toto ustanovení zajišťuje, že v případě, kdy společníci, kteří jednají jménem společnosti jako statutární orgán, neplní řádně své povinnosti, se i ostatní společníci mohou domoci splnění základních povinností společníků (splacení vkladu). Protože společník žaluje jménem veřejné obchodní společnosti, resp. jako její zákonný zástupce podle § 21 odst. 2 občanského soudního řádu, zákon v poslední větě uvedeného ustanovení vylučuje možnost, aby jiná osoba, oprávněná jednat jménem společnosti nebo ji ve sporu zastupovat, nemohla vzít žalobu zpět.

Společník je povinen plnit své povinnosti s péčí řádného hospodáře. Pro všechny společníky veřejné obchodní společnosti je v § 84 obchodního zákoníku stanoven zákaz konkurence, který společenská smlouva může upravit jinak, tzn. na rozdíl od kapitálových

³⁹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 765

společností jak rozšířit, tak zúžit. Dále je tento zákaz modifikován tak, že se souhlasem ostatních společníků je společníku dovoleno podnikat i v oboru, kterého se zákaz konkurence dotýká, i když odchylná úprava ve společenské smlouvě chybí.

8. Statutární orgán komanditní společnosti

8.1 Podmínky pro výkon funkce komplementáře

Komanditní společnost je stejně jako veřejná obchodní společnost osobní společností, která může být založena jen k podnikatelským účelům. Liší se od veřejné obchodní společnosti existencí dvou druhů společníků, na jejichž existenci je závislá, a to komplementářů a komanditistů. Komplementáři jsou společníci, kteří se ničím neodlišují od společníků veřejné obchodní společnosti; svou vlastní činností realizují účel, pro který byla společnost vytvořena, podmiňují svou přítomností existenci společnosti a ručí neomezeně za její závazky. Účast komanditistů na společnosti se omezuje na povinný vklad do základního kapitálu společnosti. Nejsou povinni se osobně činnosti společnosti zúčastňovat, existence společnosti na nich nezávisí a jejich ručení za závazky společnosti je pouze omezené výší nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku. To znamená, že zápis splacení celého vkladu do obchodního rejstříku zbavuje komanditistu ručitelského závazku. Komplementáři ručí za závazky společnosti solidárně. Komanditisté nejsou vůči sobě v solidárním postavení, věřitel se tedy může platby domáhat jen u toho z komanditistů, u něhož je ze zápisu v obchodním rejstříku patrná existence nesplaceného vkladu.

Společníkem komanditní společnosti může být fyzická i právnická osoba. Z výše uvedeného plyne, že každá komanditní společnost musí mít nejméně dva společníky, z nichž jeden je v postavení komplementáře a druhý v postavení komanditisty. Má-li společnost společníků více, postačuje, je-li komanditistou nebo komplementářem jeden z nich. Komanditista a komplementář nemůže být v jedné komanditní společnosti jedna a táž osoba.

Z ustanovení § 93 odst. 4 obchodního zákoníku vyplývá, že ustanovení o veřejné obchodní společnosti se použijí přiměřeně i na komanditní společnost, pokud vlastní úprava komanditní společnosti nestanoví něco jiného, tj. zejména v případech, kdy to vyžaduje odchylné postavení komanditisty.

Komplementářem může být jak fyzická, tak právnická osoba a nemusí být podnikatelem.

Obchodní zákoník v § 93 odst. 2 stanoví, že komplementářem může být jen osoba, která splňuje:

- a) všeobecné podmínky provozování živnosti podle zvláštního právního předpisu, tj. § 6 živnostenského zákona. To znamená, že komplementářem může být jen osoba, která

dosáhla věku 18 let, je plně způsobilá k právním úkonům a je bezúhonná ve smyslu uvedeného ustanovení.

b) podmínku, že u ní není dána překážka provozování živnosti stanovená § 8 živnostenského zákona.

Dále je nutné, aby komplementář neměl překážku výkonu funkce dle § 381 obchodního zákoníku.

Je-li komplementářem právnická osoba, musí práva a povinnosti komplementáře vykonávat vždy fyzická osoba, a to buď statutární orgán (např. jednatel společnosti s ručením omezeným) nebo zástupce společníka – právnické osoby. Musí jít o osobu fyzickou, neboť jen ta může splňovat podmínky § 93 odst. 2 obchodního zákoníku. Ustanovení § 93 odst. 3 výslovně neřeší postup pro případ, že statutární orgán společníka bude kolektivní orgán. Z toho, že nerozlišuje mezi kolektivním a individuálním orgánem, a rovněž z toho, že do obchodního rejstříku se zapisují, jestliže je statutárním orgánem nebo jeho členem právnická osoba, jména a bydliště osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členem, lze spíše dovozovat, že funkci komplementáře mohou vykonávat všichni členové kolektivního orgánu. Kolektiv autorů komentáře k obchodnímu zákoníku soudí, že v takovém případě může funkci komplementáře v konkrétním případě vykonávat vždy jen jeden z nich⁴⁰.

8.2 Způsob jednání jménem společnosti a omezení jednateřského oprávnění

Jak již bylo řečeno, statutárním orgánem společnosti jsou komplementáři. Ustanovení § 101 odst. 1 není formulováno příliš jasně. Nelze z něj totiž jednoznačně dovodit, zda řeší právní úpravu statutárního orgánu komanditní společnosti vyčerpávajícím způsobem, nebo zda se vedle tohoto ustanovení uplatní též ustanovení § 85 v rozsahu, ve kterém problematiku neřeší ustanovení odstavce 1 a zda lze tedy ujednat ve společenské smlouvě, že jen někteří z komplementářů nebo jen jeden z nich budou statutárním orgánem komanditní společnosti. V literatuře se objevuje jak názor, že je třeba aplikaci ustanovení § 85 připustit (např. I. Pelikánová, Komentář k obchodnímu zákoníku, Praha, Linde, 1995, str. 198), tak i názor, že úprava odstavce 1 je komplexní a ustanovení § 101 odst. 1 je speciálním ustanovením ve vztahu k § 85 obchodního zákoníku a tudíž jeho použití vylučuje (J. Dědič, Obchodní zákoník, Komentář, Praha, Polygon 2002, str. 907). Konečné řešení tohoto problému zřejmě přinese až soudní praxe⁴¹.

⁴⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, 2004, str. 310

⁴¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, 2004, str. 321

Komanditista nemůže být statutárním orgánem komanditní společnosti a nemůže tedy zásadně jednat jejím jménem (výjimkou je např. uzavření smlouvy o fúzi, kterou musí uzavřít jménem společnosti nejen komplementáři, ale i komanditisté, mění-li se práva a povinnosti komanditistů, smlouvy o rozdělení, smlouvy o změně právní formy společnosti). Pokud by tedy měl uzavřít smlouvu, může tak činit pouze jako zmocněnec s výjimkou úpravy § 101 odst. 2, kdy komanditista ručí za závazky ze smluv, které jménem společnosti uzavřel bez zmocnění, ve stejném rozsahu jako komplementář. Uvedený odst. 2 zajišťuje ochranu třetích osob v případech, kdy komanditista jedná „jménem společnosti“, aniž by k tomu byl oprávněn, tj. bez příslušného zmocnění. Zákon zde zhojuje nedostatek plné moci komanditisty a stanoví důsledky takového jednání odchylně od obecné úpravy v § 33 občanského zákoníku. Ze smluv, které komanditista takto uzavřel, je komanditní společnost zavázána bez ohledu na to, zda smlouvu následně schválila ve smyslu ustanovení § 33 občanského zákoníku.

Z ustanovení § 101 odst. 1 obchodního zákoníku plyne, že jménem komanditní společnosti je oprávněn jednat každý z komplementářů, a to samostatně, nestanoví-li společenská smlouva jinak, tj. že musí jednat společně všichni komplementáři nebo alespoň více komplementářů. Komplementáři jsou při jednání jménem společnosti vázáni rozhodnutím o obchodním vedení. Omezení jednatelské působnosti, které by mohlo vyplývat z tohoto rozhodnutí nebo ze společenské smlouvy, působí jen ve vnitřním vztahu společnosti a osoby, která je statutárním orgánem a ve smyslu § 13 odst. 5 obchodního zákoníku nemá právní účinky vůči třetím osobám.

V určitých případech zákon vyžaduje, aby právní úkon učinili jménem společnosti všichni komplementáři (jde o ovládací smlouvu, smlouvu o převodu zisku a jejich změny).

K obchodnímu vedení společnosti jsou oprávněni pouze komplementáři. Komanditisté toto právo nemají. Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník jinak obchodní vedení komanditní společnosti neupravuje, je v právní literatuře shoda, že zde lze plně aplikovat ustanovení § 81⁴². To znamená, že nedohodnou-li se komplementáři jinak, jsou k obchodnímu vedení oprávněni všichni ve stejném rozsahu. Dohoda o rozsahu, kterým se budou jednotliví komplementáři zabývat obchodním vedením, a rovněž dohoda o tom, že obchodním vedením budou pověřeni jen někteří komplementáři, musí, dle názorů některých právních expertů⁴³, být obsažena ve společenské smlouvě. Zastánci tohoto názoru to dovozují z § 81 odst. 2, podle kterého jestliže společníci pověří ve společenské smlouvě zcela nebo zčásti obchodním vedením jednoho nebo více společníků, ostatní

⁴² Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, 2004, str. 315 a Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 885

⁴³ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kolektiv: Komentář k obchodnímu zákoníku, C.H.Beck, 2004, str. 315

společníci toto pověření pozbývají. Z toho, podle názoru autorů, vyplývá, že pokud by odněti obchodního vedení nebylo obsaženo ve společenské smlouvě, nezbavovalo by ostatní společníky práva toto vedení vykonávat. Existují však i opačné názory⁴⁴. To ovšem nezbavuje komplementáře možnosti dohodnout se mezi sebou o výkonu obchodního vedení neformálně mimo společenskou smlouvu. Takovou dohodu by sice komplementáři měli dodržovat, nemá to však důsledky jako uzavření takové dohody ve společenské smlouvě.

Společníci, kteří tvoří statutární orgán nemusí být totožní se společníky pověřenými obchodním vedením, pokud budou společenskou smlouvou pověření obchodním vedením jen někteří komplementáři. Totožnost těchto osob je však praktická, neboť jednání statutárního orgánu jménem společnosti má svůj základ v obchodním vedení. Pokud by komplementáři nerespektovali, při jednání jménem společnosti jako její statutární orgán, rozhodnutí přijatá v rámci obchodního vedení, neplnili by své povinnosti s péčí řádného hospodáře.

Porušení povinnosti při výkonu funkce statutárního orgánu komanditní společnosti by mohlo mít za následek vznik závazku k náhradě škody podle § 373 a následujících obchodního zákoníku (tj. objektivní odpovědnost) a důsledky stanovené v § 90 obchodního zákoníku, tj. zejména možnost společnosti domáhat se u soudu vyloučení společníka.

9. Statutární orgán družstva

9.1 Statutární orgán a jeho ustavení

České právo rozlišuje pojem obchodní společnosti a pojem družstva. Pojmovým rysem obchodních společností je také uzavřený počet členů, to znamená, že originární nabytí účasti (bez právního předchůdce) s sebou nese nutnost změny společenské smlouvy nebo stanov. To platí i v akciové společnosti, kde se nutně mění velikost základního kapitálu, pokud má někdo originárně nabýt akcie. Družstva mají otevřený počet společníků, což znamená, že stanovy není třeba měnit, když jsou přijímáni další členové nebo když členové vystupují. V důsledku toho kolísá i základní kapitál a stanovy jeho velikost nemohou uvádět (do obchodního rejstříku se zapisuje pouze ta část základního kapitálu, jejíž výši určují stanovy, tzv. „zapisovaný základní kapitál“). V zahraničních úpravách je běžnější považovat i družstva za obchodní společnosti⁴⁵. Za závazky družstva členové neručí, a to ani do výše svého nesplaceného vkladu jako členové některých obchodních společností.

⁴⁴ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 885

⁴⁵ Pelikánová, I., Černá, S.: Obchodní právo, díl 2., ASPI, 2006, str. 39

Družstvo má pouze stanovy, neuzavírá se vedle nich ani společenská smlouva. Stanovy družstva jsou nejdůležitějším interním normativním předpisem, který obligatorně upravuje zásadní otázky týkající se družstva a jeho členů.

Představenstvo je statutárním orgánem družstva a jeho členové se zapisují do obchodního rejstříku. Zákon používá v ustanovení § 245 pojem malého družstva, což je jednak družstvo, které má méně než 50 členů, a jednak družstvo, jehož členy jsou právnické osoby a současně má méně než pět členů. V první kategorii bude záviset na samotném družstvu, zda zjednoduší soustavu orgánů družstva a zvolí variantu, že působnost představenstva a kontrolní komise plní členská schůze a statutárním orgánem je předseda, popřípadě další člen pověřený členskou schůzí. Tuto formulaci chápeme tak, že statutárním orgánem bude buď jenom předseda, nebo mohou stanovy určit, že statutárním orgánem bude předseda společně s dalším určeným členem družstva. Podle J. Dědiče vzbuzuje ustanovení § 245 odst. 2 obchodního zákoníku pochybnosti o tom, zda předseda je v malém družstvu statutárním orgánem i v případě, kdy je voleno představenstvo; ustanovení není totiž formulováno ve vztahu k § 245 odst. 1 tak, že by bylo uvozováno větou v tom smyslu, že pouze v případě, kdy podle § 245 odst. 1 působnost představenstva a kontrolní komise plní členská schůze, je statutárním orgánem předseda, popř. další člen pověřený členskou schůzí. S ohledem na celé pojetí ustanovení § 245 obchodního zákoníku, jehož smyslem je v odst. 1 a 2 pouze umožnit odchylky od obecné právní úpravy, lze dospět k závěru, že § 245 odst. 2 jen navazuje na možnost, která je dána v odstavci 1, tj. na případ, kdy stanovy určí, že působnost představenstva a kontrolní komise plní členská schůze⁴⁶.

Určitou nejasnost by mohla vyvolávat formulace § 245 odstavce 2 ještě v tom ohledu, že statutárním orgánem je zde sice na prvním místě uveden předseda družstva, hned však zákon dodává, že „popřípadě další člen pověřený členskou schůzí“. Toto ustanovení je podle některých autorů třeba zřejmě interpretovat tak, že tento další člen družstva plní v podstatě funkci místopředsedy družstva. Kromě toho vzhledem k tomu, že v těchto družstvech není představenstvo družstva, bude tento člen pověřený vedle předsedy funkcí statutárního orgánu družstva podepisovat spolu s předsedou ty právní úkony, pro něž je předepsána písemná forma (viz § 243 odst.3)⁴⁷. Jiný kolektiv autorů k tomu uvádí, že podle jejich názoru vzniká v daném případě kolektivní statutární orgán (nejde však o představenstvo)⁴⁸.

V družstvech s členstvím právnických osob, které mají méně než pět členů, má být statutární orgán určen stanovami. Zákon nedává vůbec žádnou dispoziitivní úpravu a

⁴⁶ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 3213

⁴⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M.: Obchodní zákoník, komentář, C.H.Beck 2004, str. 912

⁴⁸ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 3213

ponechává ji plně na stanovách. Statutární orgán však musí být zapsán do obchodního rejstříku, aby kdokoli mohl zjistit, jakým způsobem jedná takové družstvo navenek.

Podle ustanovení § 243 odst. 1 obchodního zákoníku představenstvo řídí činnost družstva a rozhoduje o všech záležitostech družstva, které nejsou zákonem nebo stanovami vyhrazeny jinému orgánu. Statutárním orgánem družstva je tedy kolektivní statutární orgán s všeobecnou působností, která je určena zákonem negativním způsobem. Je tedy na stanovách každého družstva, aby působnost představenstva v souladu se zákonem náležitě upravily. Praktické by bylo asi upravit výlučnou působnost představenstva, aby bylo jasné, které působnosti představenstva nelze svěřit jiným orgánům nebo vedoucím zaměstnancům družstva. Členové představenstva jsou voleni členskou schůzí a představenstvo odpovídá za svou činnost členské schůzi.

Dalším způsobem vzniku členství je nástup náhradníků namísto odstoupivšího člena představenstva nebo člena představenstva, který zemřel ve smyslu ustanovení § 248 obchodního zákoníku. Podmínkami nástupu náhradníka je, že tento institut upravují stanovy, a dále, že je určitá osoba zvolena členskou schůzí za náhradníka. Náhradník se stává řádným členem představenstva se všemi právy a povinnostmi, a to dnem, kdy nabyla účinnosti rezignace původního člena na místo v představenstvu nebo ke dni smrti původního člena představenstva.

9.2 Podmínky pro výkon funkce člena představenstva družstva

V ustanovení § 243 odst. 8 zákon pro členy představenstva popřípadě jiných orgánů podílejících se na řízení odkazuje na obdobné použití některých ustanovení vztahujících se na akciovou společnost. Tento odkaz upravuje řadu záležitostí týkajících se členů představenstva, popřípadě jiných orgánů podílejících se na řízení, obdobně jako u akciové společnosti, a to zejména: odpovědnost a zákonné ručení členů představenstva, kdy odpovědnost je objektivní a členové představenstva odpovídají solidárně, s tím, že vyloučení nebo omezení odpovědnosti smlouvou nebo stanovami je neplatné; povinnost členů představenstva vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře a zachovávat mlčenlivost, kdy důkazní břemeno o vynaložení péče řádného hospodáře je uloženo členovi představenstva. Představenstvu je dále uložena povinnost řídit se zásadami a pokyny schválenými členskou schůzí za předpokladu, že nejsou v rozporu se zákonem nebo stanovami. Vymezuje se autonomie představenstva v obchodním vedení družstva, do něhož nesmí zasahovat ani členská schůze. Předpoklady pro výkon funkce člena představenstva a důsledky jejich nesplňování, jsou vymezeny odkazem na § 194 odst. 7. Členem představenstva družstva stejně jako akciové společnosti může být jenom fyzická

osoba, která dosáhla věku 18 let, je plně způsobilá k právním úkonům, bezúhonná, u níž nejsou dány překážky provozování živnosti. Podle ustanovení § 238 odst. 1 může být orgánem družstva nebo jeho členem jenom člen družstva. Z § 238 odst. 2 v kontextu s § 246 odst. 4 plyne možnost členství právnické osoby v orgánu družstva, která má zmocnit písemnou plnou mocí fyzickou osobu, aby za ní jednala v orgánu družstva. Zmocněnec musí splňovat stejné podmínky, jako kdyby byl členem představenstva osobně, kromě členství v družstvu, a nesmí udělit další plnou moc za tímto účelem další osobě.

Členové představenstva jsou odpovědni za škodu, a to společně a nerozdílně, kterou způsobili výkonem své funkce, navíc ručí i za závazky družstva. Je-li odpovědných členů více, ručí společně a nerozdílně. Předpokladem vzniku povinnosti ručení je vznik škody družstvu a to, že dosud nebyla uhrazena, a dále to, že věřitel nemůže dosáhnout uspokojení své pohledávky proto, že družstvo je v platební neschopnosti nebo zastavilo platby. Rozsah ručení je omezen rozsahem povinnosti k náhradě škody.

Porušení usnesení členské schůze členy představenstva nemá vliv na účinky jejich jednání vůči třetím osobám.

9.3 Způsob jednání jménem družstva a omezení jednatelského oprávnění

Představenstvo je statutárním i výkonným orgánem družstva s všeobecnou kompetencí, to znamená, že řídí a rozhoduje ve všech věcech, které nejsou v kompetenci jiných orgánů družstva. Zároveň jedná jménem družstva ve všech záležitostech navenek. Protože představenstvo je orgán kolektivní, stanoví obchodní zákoník v § 243 odst. 3, že pokud to stanovy neupraví jinak, jedná za představenstvo navenek předseda nebo místopředseda. Tím vlastně přenáší zákon funkci statutárního orgánu v jednání jménem společnosti na tyto osoby. Kromě toho tam, kde je pro právní úkon, který činí představenstvo, předepsána písemná forma, požaduje zákon podpis alespoň dvou členů představenstva. Protože předseda a místopředseda jsou vždy členy představenstva, znamená to, že spolu s nimi může takový úkon podepsat kterýkoli další člen představenstva.

Podle J. Dědiče je v praxi družstev nanejvýš účelné, aby stanovy výslovně upravovaly jednání za představenstvo navenek, při dodržení kogentního ustanovení § 243 odst. 3, a to zpravidla v tom smyslu, že jedná předseda nebo místopředseda (a je-li více místopředsedů, pak v určeném pořadí), a v případě, kdy je předepsána písemná forma, jedná předseda či místopředseda spolu s dalším členem představenstva, za něhož se v případě spolupodepisování s předsedou považuje i místopředseda. Jinak je věcí družstva, zda podle potřeby též určí či neurčí (nejlépe při volbě místopředsedů a dalších členů představenstva) pořadí místopředsedů pro zastupování předsedy, popř. též pořadí členů představenstva,

v němž spolupodepisují s předsedou. V zájmu právní jistoty i vzhledem k výrazné odpovědnosti členů představenstva by měly stanovy obsahovat jednoznačně formulovaná ustanovení, která nepřipouštějí různý výklad. Nic také nebrání tomu, aby stanovy určily, že pro každý právní úkon, jež činí představenstvo v písemné formě (tedy nikoliv jen pro právní úkon, kde je písemná forma předepsána), je třeba podpisu předsedy a dalšího člena představenstva. Nelze nic namítat ani proti praxi, že v některých družstvech stanovy předepisují pro písemné právní úkony představenstva podpisy všech členů představenstva (jde zvláště o družstva s nižším počtem členů představenstva)⁴⁹.

Ustanovení § 243a obchodního zákoníku opravňuje členy družstva podat žalobu proti členovi představenstva nebo jiného orgánu družstva, který se podílel na řízení družstva nebo jeho organizační jednotky, o náhradu škody, kterou družstvu způsobil. Toto ustanovení posiluje postavení zejména řadových členů družstva. Zmenšuje možnost, že členové orgánů družstva zneužijí svého postavení k tomu, aby družstvo vůči nim náhradu škody neuplatnilo. Zabránit členovi ve využití tohoto oprávnění může jen představenstvo, jestliže samo již škodu vymáhá. Podle názoru autorů komentáře k obchodnímu zákoníku to však neplatí v případě, že člen již žalobu podal. Pak brání překážka řízení již zahájeného tomu, aby představenstvo mohlo v téže věci žalobu podat⁵⁰.

Stanovy nebo usnesení členské schůze mohou omezit právo představenstva jednat jménem družstva. Tato omezení však nejsou účinná vůči třetím osobám (§ 13 odst. 5 obchodního zákoníku). Výjimkou je pouze takové překročení jednatelské působnosti, které překračuje působnost svěřenou představenstvu zákonem. Případná omezení jednatelské působnosti nejsou vůči třetím osobám účinná, ani když byla zveřejněna a třetím osobám jsou známa. Pokud tedy členové představenstva překročili své jednatelské oprávnění, je takový právní úkon platný bez ohledu na možnou existenci dobré víry třetích osob a družstvo se nemůže dovolávat jeho neplatnosti poukazem na překročení rozsahu jednatelského oprávnění členy představenstva. Tito členové představenstva jsou však plně odpovědní družstvu za způsobenou škodu. Družstvo nemá speciální úpravu omezení jednatelského oprávnění, platí tedy úprava uvedená v § 13 odst. 5 obchodního zákoníku.

Závěr

Závěrem lze shrnout, že z problematiky, kterou jsem se ve své práci zabývala, jednoznačně vyplývá důležitost role, kterou má statutární orgán v každodenním životě obchodních

⁴⁹ Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002, str. 3202

⁵⁰ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M.: Obchodní zákoník, komentář, C.H.Beck 2004, str. 911

společností i družstev. Na výkon funkce statutárního orgánu, resp. členů statutárního orgánu jsou kladeny značné nároky a požadavky a je nutné mít na zřeteli široký rozsah odpovědnosti, který tyto orgány, resp. jejich členové nesou, a i to, že společenská prestiž spojená s výkonem takové funkce je zde vyvážena řadou povinností a velmi přísnou objektivní a solidární odpovědností. Proto bych každému doporučila vykonávat funkci statutárního orgánu, resp. jeho člena s plnou znalostí současné právní úpravy i judikatury, která se k této problematice váže, se zájmem o maximální množství relevantních informací při rozhodování jednotlivých záležitostí a rozhodně bych varovala před pouze formálním výkonem této funkce.

Dá se říci, že k problematice, kterou jsem se v této diplomové práci zabývala, je vydáno poměrně dostatečné množství judikatury, která pomáhá řešit problematiku ustanovení zákona. Stále však zůstávají některé problémy nevyjasněné a zde se na příslušnou judikaturu teprve čeká. V tomto ohledu považuji za nejpotřebnější vyjasnit souběh obchodněprávního a pracovněprávního vztahu statutárního orgánu, resp. člena statutárního orgánu a otázku, který z těchto poměrů má z hlediska jednání jménem společnosti přednost. Současná judikatura k této problematice není bohužel jednotná.

Použitá literatura:

- 1) Bartošiková, M.: Právní praxe v podnikání, Ke svolání valné hromady ve společnosti s ručením omezeným
- 2) Čech, P.: Právní rádce č. 10/2007, Zastoupení podnikatele osobami pověřenými při provozování podniku
- 3) Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R.: Akciové společnosti, C.H.Beck, 2007
- 4) Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník, komentář, Polygon 2002
- 5) Eliáš, K., Bartošiková, M., Pokorná, J. a kol.: Kurs obchodního práva, C.H.Beck, 2005
- 6) Judikatura Nejvyššího soudu České republiky uvedená v textu
- 7) Pelikánová, I.: Právo a podnikání č. 2/1993, Subjekt v obchodním právu
- 8) Pelikánová, I., Černá, S. a kol.: Obchodní právo, ASPI, 2006
- 9) Plíva, S.: Některé změny v obecných ustanoveních obchodního zákoníku, Právo a podnikání č. 1/2001
- 10) Plíva, S.: Právní jednání podnikatele, Právo a podnikání č. 8 a 9/1993
- 11) Rada, J.: Statutární orgány obchodních společností, Právo a podnikání č. 10/2001
- 12) Řeháček, O.: Obchodní právo č. 1/2008, Postavení a odpovědnost členů představenstva akciové společnosti
- 13) Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M.: Obchodní zákoník, komentář, C.H.Beck 2004